Φύλο, Εξουσία και Δημοκρατία: Η Συμβολή των Γυναικών στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Τελική Έκθεση

Απρίλιος 2016

MEDITERRANEAN INSTITUTE OF GENDER STUDIES

Συντονίστρια, Επιμέλεια:
Τζόζη Χριστοδούλου, Συντονίστρια Πολιτικής, Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

Ερευνήτρια:
Άρτεμις Μιχαήλ, Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνού Φύλου

ΧΟΡΗΓΟΣ: Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 3

Μεθοδολογία 4

1. Υιοθετώντας Πολιτική Ταυτότητα- Θηλυκότητα vs Ανδρισμός: Στρατηγικές Πολιτικής Δραστηριότητας 5

2. Βουλή: Χώρος εχθρικός, άγνωστος, προσαρμοσμένος ειδικά για άνδρες. Η Προσβασιμότητα των γυναικών στην πολιτική. 7

Α. Εξουσία, σεξισμός και… καθόλου υποδομές. 9

Β. Τη γυναίκα δεν την ακούς, την βλέπεις! Ο ρόλος των στερεότυπων, των προκαταλήψεων και οι κοινωνικές αντιλήψεις 12

Γ. «Πώς συνδυάζεται πολιτική και οικογένεια;». Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) 13

3. Πολιτική και νομοθετική δράση των γυναικών: Η ένταξη της διάστασης του φύλου 17

4. Διακομματική Συνεργασία 19

5. Σεξισμός και Εκλογική βία 22

6. Ποσοστώσεις: οι αμφιλεγόμενες! 24

Συμπεράσματα και Εισηγήσεις 28

Βιβλιογραφία 37

Εισαγωγή

Δεδομένης της υποεκπροσώπησης των γυναικών (12.5%) στη Βουλή των Αντιπροσώπων και με αφορμή ότι πλησιάζουν οι βουλευτικές εκλογές 2016 όπου το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών υποψηφίων φτάνει μόλις το 21.9%,» το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου διεξάγει έρευνα με τίτλο «Φύλο, Εξουσία και Δημοκρατία: Η Συμβολή των Γυναικών στη Βουλή των Αντιπροσώπων» με την οικονομική στήριξη του Εθνικού Μηχανισμού για τα Δικαιώματα της Γυναικάς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης.

Πρόσφατες έρευνες στην Ευρώπη (Galligan et.al 2007) δείχνουν ότι η συλλογική προσπάθεια των γυναικών που ανήκουν σε διαφορετικά πολιτικά κόμματα αποτελεί σημαντική συλλογική στρατηγική στην άσκηση πολιτικής πίεσης για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και της ισότητας των φύλων. Με βάση τα δεδομένα αυτά στο πλαίσιο της προτεινόμενης έρευνας θα εξεταστούν οι συλλογικές και ατομικές δράσεις, οι προκλήσεις καθώς και οι τρόποι με τους οποίους τις αντιμετώπισαν οι γυναίκες στη βουλή. Στόχος επίσης είναι και η διερεύνηση και η καλύτερη κατανόηση των υπερκομματικών συμμαχιών/συνεργασιών, καλών πρακτικών και στρατηγικών και τον ρόλο που έπαιξαν διαχρονικά στην άσκηση πολιτικής πίεσης για τα θέματα ισότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και των κοριτσιών.

Η έκθεση αυτή σκιαγραφεί τη συμβολή των γυναικών στη βουλή και σε νομοθεσίες που σήμερα παίζουν τεράστιο ρόλο στην καθημερινή ζωή όλων των πολιτών. Με βάση την έκθεση και τα αποτελέσματα της, το Ινστιτούτο έχει προβεί σε εισηγήσεις για την προώθηση των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων και συγκεκριμένα στη βουλή, οι οποίες θα σταλούν για ενημέρωση και ενέργειες στους αρμόδιους φορείς.

Μεθοδολογία

Η έρευνα άρχισε το 2015 και τα δεδομένα για την παρούσα έκθεση συγκεντρώθηκαν μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων με 12 βουλεύτριες[1] που διετέλεσαν και κάποιες ακόμη διατελούν ενεργά πολιτικά μέλη στη Βουλή των Αντιπροσώπων συμπεριλαμβανομένου και τη Ρήνα Κατσελλή που εκλέχθηκε το 1981. Οι συνεντεύξεις έγιναν χρησιμοποιώντας *φεμινιστική οπτική*. Η φεμινιστική έρευνα θέλει να αποδημήσει και να αμφισβητήσει τους κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους και τις ανισότητες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε όλο το φάσμα της κοινωνίας. Η κριτική θεωρεία αποτελεί τα θεμέλια της φεμινιστικής έρευνας και μελετά τις κοινωνικές συνθήκες στις οποίες ζουν οι γυναίκες και ενημερώνει την κοινωνία για τις θεσμικές σεξιστικές πρακτικές και τις «τυφλές» ως προς το φύλο κυβερνητικές και πολιτειακές πρακτικές, καθώς και της ακαδημαϊκής κοινότητας που εκτόπισαν, αγνόησαν και αποσιώπησαν τις γυναίκες με αποτέλεσμα μιας άνισης κοινωνίας (Sarantakos, 2012).

Μέσα από τις συνεντεύξεις των γυναικών απαντήθηκαν ερωτήματα που αφορούν την κατάσταση που επικρατεί μέσα στα κόμματα αλλά και στη βουλή σε σχέση με τις έμφυλες διακρίσεις που υφίστανται οι βουλεύτριες. Απεικονίζει επίσης τον σημαντικό ρόλο που παίζουν οι γυναίκες μέσω από το πολιτικό έργο τους.

Για αυτήν την έρευνα έγιναν ημι-δομημένες συνεντεύξεις ως μέσο συλλογής των στοιχείων για την τελική χαρτογράφηση. Δηλαδή, υπήρχε ένας οδηγός με προκαθορισμένες ερωτήσεις (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1) σχετικά με την πολιτική δραστηριότητα, τη δράση των βουλευτριών καθώς και τις διακρίσεις που συνάντησαν μέσα στην πολιτική αρένα της Κύπρου. Σκοπός ήταν η εις βάθος διερεύνηση των εμπειριών τους ως γυναίκες και ως πολιτικά μέλη. Ανάλογα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, υπήρχαν περιπτώσεις όπου η ερευνήτρια έθετε επιπλέον διευκρινιστικές ερωτήσεις για την περεταίρω διεκπεραίωση της έρευνας αλλά και για να δώσει την ευκαιρία στις ερωτώμενες να εξηγήσουν τη στάση, τις σκέψεις τους και να αναλυθούν επιπλέον ζητήματα που προέκυψαν.

Μετά την διένεξη των συνεντεύξεων ακολούθησε η καταγραφή τους και στην συνέχεια η κωδικοποίηση και η ανάλυση των πληροφοριών που αποσπάστηκαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων.

Πριν τη διεκπεραίωση κάθε συνέντευξης δόθηκε ένα έντυπο συγκατάθεσης που οι ερωτώμενες διάβασαν και υπέγραψαν δίνοντας έτσι την συγκατάθεση τους για να γίνουν οι συνεντεύξεις (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2).

[1] Στη βουλή διετέλασαν από το 1960 μέχρι το 2016 256 βουλευτές. Από τους 256 οι 17 ήταν γυναίκες με ποσοστό 6.64%.

1. Υιοθετώντας Πολιτική Ταυτότητα- Θηλυκότητα vs Ανδρισμός: Στρατηγικές Πολιτικής Δραστηριότητας

Έβλεπα ότι και μέσα στο δικό μας το μικρό κόμμα το οποίο ήταν πολύ φιλελεύθερο, χωρίς να το θέλουν οι άνδρες όταν κάνουν σκέψεις για κάτι σοβαρό αμέσως πάνε προς τους άνδρες. Είναι μια αυτόματη υποσυνείδητη προσπάθεια, δεν είναι ενσυνείδητη. Εγώ ήμουν μια εξαίρεση μέσα στο κόμμα διότι είχα επιβληθεί. Αλλά βλέπεις, από την στιγμή που το 2006 αποφάσισα ότι δεν θα επαναδιεκδικήσω τη βουλευτική έδρα, παρόλο που είχαμε πολλές γυναίκες, δεν τα κατάφεραν. Που σημαίνει είναι εξαιρέσεις εκείνες που επιβάλλονται ανεξαιρέτως φύλου.

Έως και σήμερα οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται στην πολιτική αρένα σε κάθε επίπεδο, και αυτό οφείλεται στην διάκριση που υφίστανται καθημερινά σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Οι *έμφυλοι ρόλοι επηρεάζουν άμεσα την απόφαση των γυναικών* για να μπουν στην πολιτική και να υποβάλουν υποψηφιότητα. Οι έμφυλοι ρόλοι επηρεάζουν επίσης και το πως απεικονίζονται οι γυναίκες μέσα από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας και για το πώς οι ίδιοι/ιες οι ψηφοφόροι αντιμετωπίζουν και ανταποκρίνονται στις υποψήφιες. Έρευνες για τις γυναίκες στην πολιτική επικεντρώνονται σε ένα μονόπλευρο στερεότυπο «θηλυκότητας» το όποιο έχει ως αποτέλεσμα την παράλειψη των τρόπων με τους οποίους τα δύο φύλα διαφοροποιούνται (Frederick, 2014). Δηλαδή δεν καταπιάνονται με το θεωρητικό υπόβαθρο της διάστασης του φύλου, αγνοώντας έτσι την ταυτότητα του φύλου ως κοινωνικό κατασκεύασμα.

Είναι πραγματικότητα ότι η πολιτική δραστηριότητα από την καθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και όλες οι εκλογικές αναμετρήσεις ήταν και είναι καθαρά ανδροκρατούμενες όπου ακολουθούνται διαδικασίες οι οποίες αναπαράγουν στερεοτυπικούς έμφυλους ρόλους και σεξιστικό λόγο (Frederick, 2014). Μέσα από τις 12 συνεντεύξεις των βουλευτριών βγήκαν στην επιφάνεια διάφορες στρατηγικές που έχουν υιοθετηθεί από τις ίδιες ώστε να επιβιώσουν στην πολιτική αρένα και ταυτόχρονα να παράξουν έργο. Πολλές από τις ερωτώμενες ένιωσαν την ανάγκη να υιοθετήσουν στρατηγικά μια γραμμή προσωπικής αφήγησης για να δικαιολογήσουν την παρουσία τους σε αυτόν τον άκρως αρρενοποιημένο χώρο μένοντας πάντα εντός των ορίων της αποδέκτης θηλυκότητας (Frederick,2014). Αυτό ίσχυε και για τις ερωτώμενες που θεωρούν ότι η συμπεριφορά και οι αντιλήψεις τους δεν συνάδουν με το στερεότυπο της παραδοσιακής θηλυκότητας αλλά οι εμπειρίες τους, η δράση τους και η στρατηγική τους δείχνουν ακριβώς πως όλες οι γυναίκες, προσπαθούν να πολεμήσουν το πατριαρχικό σύστημα.

Μέσα από τις συνεντεύξεις φάνηκε ότι επί το πλείστον, οι βουλεύτριες είχαν μια διαχρονική συμμετοχή στον πολιτικό χώρο. Το 1/3 περίπου των ερωτηθέντων ήταν δραστήρια και ενεργά μέλη από νεαρές ηλικίες στις μαθητικές και φοιτητικές οργανώσεις στον χώρο του κόμματος

τους. Αυτό είχε ως επακόλουθο να προταθούν από τα κόμματα αυτά για να βάλουν υποψηφιότητα ως βουλεύτριες.

> Είχα βάλει μερικές φορές υποψηφιότητα για να καταλήξω στο τέλος να εκλεγώ, έτσι ήμουν πολιτικοποιημένο άτομο από τα νεανικά μου χρόνια. Στην πορεία με την συμμετοχή μου σε διάφορες κινητοποιήσεις, οργανώσεις, επιτροπές… σταδιακά.

Το άλλο 1/3 των ερωτηθέντων, είχαν μια διαχρονική συμμετοχή χωρίς να έχει αρχίσει η σταδιοδρομία τους με την εμπλοκή σε φοιτητικές κομματικές οργανώσεις, αλλά η απόφαση να ασχοληθούν ενεργά με την πολιτική από νεαρή ηλικία πάρθηκε με βάση κάποιου συμβάντος (κυρίως του κυπριακού προβλήματος) ή λόγω των επιρροών από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Αυτό έδωσε και το έναυσμα για να ασχοληθούν περεταίρω με την πολιτική. Μία από τις δηλώσεις σχετικά με τις πεποιθήσεις αυτές ήταν:

> *[…]Κανένας δεν μπορεί να προασπίσει καταπατημένα ανθρώπινα δικαιώματα παρά μόνο αυτός που είναι θύμα καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων επομένως κινητήρια δύναμη για μένα […].*

Το υπόλοιπο 1/3 των βουλευτριών μπήκαν στην πολιτική αριστίδην ή και με ποσοστώσεις που ακολουθούνται στις εσωτερικές διαδικασίες των κομμάτων που εκπροσωπούν. Με αυτό το τρόπο θεώρησαν ότι ο καλύτερος τρόπος να συνεισφέρουν για το κοινό καλό της Κύπρου ήταν με το να μπουν στην πολιτική αρένα.

> *Μια συνειδητή απόφαση πιστεύοντας ότι τα θέματα με τα οποία διαχρονικά ασχολούμαι που αφορούν τα θέματα υγείας , τα θέματα κοινωνικής πρόνοιας, τα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα μπορούσα να τα προωθήσω μέσα από ένα διαφορετικό χώρο που είναι το κοινοβούλιο. Να φέρουμε και κάποιες αλλαγές σε νομοθεσίες, να εκσυγχρονίσουμε και κάποια πράγματα και διότι διαχρονικά πιστεύω ότι η κοινωνία και η κοινωνία των πολιτών δεν είναι δύο πράγματα ξέχωρα αλλά ταυτίζονται. Ένιωθα ότι ήθελα να βάλω αυτή τη διάσταση μέσα στο κοινοβούλιο.*

Όλες ανεξαιρέτως με το να βάλουν υποψηφιότητα και διεκδικώντας μια θέση στην βουλή, θεώρησαν ότι αυτό θα τους εξασφάλιζε την ευκαιρία να συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων και να συμβάλουν στην αλλαγή. Για παράδειγμα:

> *Είχα αντιληφθεί ότι στη διαδικασία της έρευνας μπορούσα να φτάσω σε επίπεδο διερεύνησης μέχρι ένα συγκεκριμένο σημείο. Δηλαδή, έφτανε μια στιγμή που οι πόρτες ήταν κλειστές, σε επίπεδο πληροφόρησης. Για να παραβιάσεις τις πόρτες πρέπει να έχεις την εξουσία να το κανείς, ο μόνος τρόπος να αποκτήσεις τέτοια εξουσία είναι στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Που εκεί υποχρεούται πλέον η εκτελεστική εξουσία να δώσει απαντήσεις σε ό,τι ερωτήματα και αν θέσεις, με*

λεπτομέρειες, είναι υποχρεωμένη μέσω του συντάγματος. Οπότε άρχισε να καλλιεργείται η σκέψη στο μυαλό μου ότι ο μόνος τρόπος, πραγματικά να συμμετέχω, όχι μόνο στη λήψη αποφάσεων αλλά να ξέρω και τι γίνεται στον τόπο, και πίσω που τις κλειστές πόρτες, ήταν να αποκτήσω την εξουσία για να απαντιούνται οι ερωτήσεις μου. Και ως μέλος του κοινοβουλίου την έχω και εξού και πολλά θέματα τα οποία έχω αναδείξει προέκυψαν μέσα από τις ερωτήσεις του κοινοβουλευτικού ελέγχου που υποβάλλω.

Από τις πιο πάνω δηλώσεις φαίνεται ότι η απόφαση των Κύπριων γυναικών να αρχίσουν την πολιτική τους σταδιοδρομία στα έδρανα της Βουλής είναι μια συνειδητοποιημένη απόφαση που έχει ως στόχο μια πραγματική αλλαγή. Παρόλο που οι γυναίκες αντιμετωπίζουν έμφυλη διάκριση λόγω των κοινωνικών στερεοτύπων η ίδια αυτή διάκριση αποτελεί κάποιες φορές έναυσμα για την αποφασιστικότητα τους να μπουν στην πολιτική γιατί μέσω της ιδιότητας της βουλεύτριας θέλουν να ακουστεί η φωνή τους.

Σύμφωνα με τις ίδιες τις βουλεύτριες οι πλείστες δεν θεωρούν τη βουλευτική ιδιότητα ως ένα επάγγελμα ή χώρο καριέρας. Αντιθέτως, μέσω της πολιτικής θέλουν να διατελέσουν έργο που αφορά ως επί το πλείστο τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και για να έχουν άμεση πρόσβαση στις εσωτερικές πολιτικές και στα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Κάποιες επίσης φέρνουν την διάσταση του φύλου, είτε συνειδητά ή ασυνείδητα, προωθώντας έτσι τον εκσυγχρονισμό των νομοθεσιών και της ίδιας της κοινωνίας καθώς αποτελούν πρότυπα για τις υπόλοιπες γυναίκες που θα ήθελαν να μπουν στον χώρο της πολιτικής.

2. Βουλή: Χώρος εχθρικός, άγνωστος, προσαρμοσμένος ειδικά για άνδρες. Η Προσβασιμότητα των γυναικών στην πολιτική.

Όσον αφορά τον αριθμό των γυναικών που θέτουν υποψηφιότητα διαχρονικά, οι ερωτώμενες δήλωσαν ομόφωνα, ότι οι γυναίκες υποψήφιες ήταν πάντα λιγότερες από τους άντρες συνυποψήφιους και με μεγάλη διαφορά. Πολλές ανέφεραν ως κύριο λόγο την απροθυμία των γυναικών να βάλουν υποψηφιότητα με κύρια αίτια την ατολμία και τον φόβο να κάνουν το βήμα και να μπουν στην πολιτική *καθώς είναι ένας χώρος εχθρικός, άγνωστος και προσαρμοσμένος ειδικά για άνδρες υποψηφίους.*

Είναι δύσκολος ο χώρος της πολιτικής. Είναι ένας χώρος που παραδοσιακά χτίστηκε γύρω από τους άνδρες υποψήφιους. Οι παραδοσιακοί κομματικοί χώροι ταυτίζονται πιο πολύ με τις συνήθειες των ανδρών και όχι των γυναικών.

Ένα άλλο εμπόδιο που βγήκε από τις συνεντεύξεις και έχουν να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες ώστε να καταφέρουν να μπουν στην πολιτική είναι οι οικογενειακές υποχρεώσεις όπως για παράδειγμα η φροντίδα των παιδιών τους. Αυτό το στερεότυπο, ότι η φροντίδα της οικογένειας είναι γυναικεία υπόθεση, μπαίνει εμπόδιο στο να αρχίσουν την πολιτική τους σταδιοδρομία.

Πολλές φορές και εμείς στο κόμμα παρακαλούσαμε τις γυναίκες. Όταν τις ρωτούσαμε τον λόγο μας έλεγαν 'Μα εγώ θα το καταφέρω; Μα θα με αφήσουν; Μα πώς θα συνδυάσω το βουλευτικό αξίωμα αν εκλεγώ με τις άλλες μου υποχρεώσεις. Ήταν όλοι αυτοί οι ενδοιασμοί που δεν αφήνουν τις γυναίκες να συμμετάσχουν.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί και να τονιστεί ότι πολλές γυναίκες μπορεί να έχουν ενδοιασμούς και να μην έχουν την ίδια 'αυτοπεποίθηση' που έχουν οι άνδρες, για το αν είναι οι ίδιες αρκετά ικανές για να μπουν στην πολιτική αρένα, λόγω της πατριαρχικής δομής των κομμάτων. Οι δομές αυτές έχουν ως υπόβαθρο μια πατριαρχική νοοτροπία η οποία αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές αντιλήψεις των δύο φύλων που τείνουν να περιθωριοποιούν και να στιγματίζουν τις ικανότητες των γυναικών σαν πολιτικά πρόσωπα (Komath, 2014). Σε αυτό συνεισφέρει και η έλλειψη καλλιέργειας της ιδέας στις ίδιες τις γυναίκες αλλά και στους άνδρες ότι οι γυναίκες ανήκουν και πρέπει να βρίσκονται στην πολιτική. Η διάσταση του φύλου στην πολιτική, με την ισότιμη παρουσία γυναικών και ανδρών, είναι απαραίτητη για να μπορεί να υπάρχει μια δίκαιη αλλά και μια δημοκρατική αντιπροσώπευση των ψηφοφόρων και της κοινωνίας ευρύτερα. Από άποψη κοινωνικής, πολιτικής και κοινωνικής δικαιοσύνης, η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική είναι μια διαδικασία που μπορεί να βοηθήσει την πρόοδο της κατάστασης όσον αφορά τα ζητήματα των γυναικών αλλά και την ισότητα των φύλων, όπως αναφέρει και η Μέλανη Μ. Χιους (as cited by Wienclaw, 2016, p.1). Κάτι που αφορά ολόκληρη την κοινωνία σε όλα τα επίπεδα.

Η πολιτική στη βάση της θεωρείται ένας χώρος που χρειάζεται δυναμισμό και δεξιότητες που αποδίδονται συχνά μόνο στους άνδρες, πρακτική που είναι βασισμένη πάντα σε μύθους, κοινωνικά στερεότυπα και κοινωνικά κατασκευασμένους έμφυλους ρόλους. Οι «θηλυκές» ιδιότητες που αποδίδονται στις γυναίκες είναι συχνά ο συναισθηματισμός και η ευαισθησία, το να είναι απαλές, συμμαζεμένες και να ενδιαφέρονται περισσότερο για το σπίτι παρά για την καριέρα τους (Παύλου, 2016, p.3). Με άλλα λόγια θεωρείται ότι δεν έχουν τον απαιτούμενο τύπο, χαρακτήρα, ή προσωπικότητα για να χειριστούν και να ασκήσουν σκληρή πολιτική, πάρα μόνο μπορούν να ασχοληθούν με «δευτερεύοντα θέματα» της πολιτικής όπως λανθασμένα θεωρούνται τα κοινωνικά. Όπως είδαμε και από άλλες χώρες οι υγιείς κοινωνίες οι οποίες εξασφάλισαν ισόρροπη συμμετοχή των φύλων σε όλα τα επίπεδα της άσκησης πολιτικής εξουσίας είχαν ως αποτέλεσμα δυνατές οικονομίες. Σε αντίθεση, οι άνδρες και ο κατασκευασμένα κοινωνικός ρόλος τους δηλώνει ότι θεωρητικά έχουν αυτοπεποίθηση, είναι επιθετικοί, παίρνουν ηγετικούς ρόλους και σκέφτονται «λογικά» και όχι με βάση το συναίσθημα όπως οι γυναίκες (Hedlund et al., 1979). Άρα οι έμφυλοι ρόλοι της κοινωνίας περιθωριοποιούν και παρεμποδίζουν τις γυναίκες από το να εισέρθουν στον χώρο της πολιτικής αλλά και να διαπρέψουν (Hedlund et al., 1979).

Μια βουλεύτρια, σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, πρέπει επίσης να αποδείξει την αξία της με κάθε πράξη της και ποτέ να μην κάνει λάθη, κάτι που θα ήταν κατανοητό αν αυτό βασιζόταν στο σκεπτικό ότι οι όλοι οι πολιτικοί γενικότερα, ανεξαρτήτως φύλου, πρέπει δέχονται κριτική για τα λάθη τους. Αυτή η σκληρή κριτική και σχολαστική επιλογή για το ποιος/α θεωρείται καλός/η πολιτικός, απευθύνεται και στοχεύει συγκεκριμένα τις γυναίκες και σπάνια ή/και

ουδέποτε τους άνδρες. Απαράδεκτες δηλώσεις καθώς και συμπεριφορές από κάποιους άνδρες πολιτικούς περνάνε συνεχώς απαρατήρητες πολύ συχνά και από τα ΜΜΕ αλλά και από την κοινωνία γιατί αυτό έχει κανονικοποιηθεί. Αντιθέτως, όταν τα ίδια ή παρόμοια λάθη γίνονται από γυναίκες πολιτικούς αυτά παίρνουν τεράστιες διαστάσεις που μπορούν να στοιχίσουν και την πολιτική καριέρα μιας γυναίκας.

> *Μια γυναίκα θα διασυρθεί και θα εξευτελιστεί διότι υπάρχει αυτή η νοοτροπία ότι η γυναίκα είναι υποδεέστερο ον, ότι η γυναίκα δεν είναι ισότιμη με τον άνδρα. Επίσης, τις παρανομίες των ανδρών τις ξεχνούν και ίσως και να τις θαυμάζουν κάποιες φορές.*

Η πολιτική στην Κύπρο, αλλά και ευρύτερα, είναι ως γνωστόν ένας ανδροκρατούμενος χώρος όπου οι γυναίκες υφίστανται διάφορες διακρίσεις και δοκιμασίες όπου πρέπει να αναδείξουν τις ικανότητες τους και να δουλέψουν διπλά. Οι μεγαλύτερες δυσκολίες που εμποδίζουν τις γυναίκες να μπουν στην πολιτική και ως συνεπακόλουθο να προταθούν για να συμμετέχουν στις βουλευτικές εκλογές, όπως φάνηκε και από τις συνεντεύξεις, χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

Α. Εξουσία, σεξισμός και… καθόλου υποδομές.

Τα πολιτικά κόμματα παίζουν κύριο ρόλο στην προώθηση των γυναικών στην πολιτική καθώς λειτουργούν ως «φύλακες» (gatekeepers), λόγω του συγκεκριμένου και θεμελιώδη ρόλου που παίζουν στη δημοκρατική διαδικασία (OSCE/ODIHR, σελ. 17). Σύμφωνα με ψήφισμα του ΟΗΕ με θέμα την συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, η γενική συνέλευση κάλεσε τα μέλη κράτη να Ενθαρρύνουν τα πολιτικά κόμματα να άρουν όλα τα εμπόδια που αποτελούν άμεση ή έμμεση διάκριση για τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, ώστε να τους δοθεί ο χώρος να αναπτύξουν τις ικανότητες τους. Με αυτό τον τρόπο τα πολιτικά κόμματα θα είναι σε θέση να αναλύουν θέματα λαμβάνοντας υπόψη τη διάσταση του φύλου. Επιπλέον ενθαρρύνουν τα πολιτικά κόμματα να υιοθετήσουν πολιτικές για την προώθηση των ικανοτήτων των γυναικών να συμμετέχουν πλήρως σε όλα τα επίπεδα της λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο των πολιτικών κομμάτων.» (A/RES/66/130, 6 (c))

Ο τρόπος όμως με τον οποίο τα κόμματα λειτουργούν και με τον οποίο ρυθμίζουν αυτές τους τις εσωτερικές διαδικασίες έχει σημαντικό αντίκτυπο στις ευκαιρίες που έχουν οι γυναίκες για την πολιτική τους ανέλιξη καθώς μπορούν άμεσα ή έμμεσα να δημιουργήσουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών. Για παράδειγμα, όσον αφορά τις προϋποθέσεις και απαιτήσεις για να υποβάλουν υποψηφιότητα, πολλές γυναίκες δεν είναι σε θέση να τις εκπληρώσουν λόγω της άνισης πολιτικής και κοινωνικό-οικονομικής θέσης της σε σχέση με τους άνδρες. (OSCE/ODIHR, σελ.17). Ο ρόλος των κομμάτων είναι σημαντικός γιατί θα έπρεπε αντιπροσωπεύουν τις απόψεις των πολιτών - τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών – και μέχρι στιγμής το 51% του πληθυσμού υπό-αντιπροσωπεύεται.

Τα προαναφερόμενα αποτελούν και τους βασικούς λόγους που επηρεάζουν άμεσα και την επιλογή των γυναικών να θέσουν υποψηφιότητα. Η *ατολμία ή η έλλειψη αυτοπεποιθήσεις των γυναικών* χρησιμοποιούνται ως ελαφρυντικά των άνισων εσωτερικών διαδικασιών των

κομμάτων για την επιλογή των βουλευτών-βουλευτριών. Δηλώσεις από τις ερωτώμενες έθιξαν αυτό το θέμα:

> *Το κόμμα που δεν αφήνει πολλές γυναίκες να ανέβουν […]διότι έχει τόσους πολλούς άνδρες που θέλουν να είναι υποψήφιοι διότι θεωρούν το πολιτικό αξίωμα κάτι το πολύ σημαντικό. Για αυτούς είναι θέμα εξουσίας. Και επειδή είναι τόσοι πολλοί και περισσότερα μέλη εγγεγραμμένα πλειοψηφούν.*

Η πιο πάνω περιγραφεί σκιαγραφεί τις αντιλήψεις και την πατριαρχική σχέση εξουσίας των ανδρών προς τις γυναίκες που υπάρχει εσωκομματικά αλλά και διακομματικά μεταξύ συναδέλφων. Αυτή η πατριαρχική σχέση εξουσίας έχει επίσης ως επακόλουθο τη σεξιστική αντιμετώπιση των γυναικών αλλά και την προώθηση της εκλογικής βίας[2], η οποία θα αναλυθεί πιο κάτω, ως βασικό μέρος της πολιτικής πραγματικότητας στη ζωή των γυναικών πολιτικών. Σύμφωνα με τις ίδιες τις ερωτώμενες αυτό που θα μπορούσε να αλλάξει αυτή την κατάσταση είναι η κουλτούρα των κομμάτων.

> *Η κουλτούρα πρέπει να αλλάξει ανάμεσα στα ίδια τα κόμματα. Θέλουμε να εμπεδωθούν κουλτούρες ισότητας μέσα στα ίδια τα κόμματα να μην είναι προσωποκεντρικά, να υπάρχει περισσότερη συμμετοχική δημοκρατία, να μπορεί με βάση την αξία να ανελίσσεται κάποιος και να γίνουν τρομερές αλλαγές όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα κόμματα στην Κύπρο.*

Η δήλωση αυτή μπορεί να έρθει να αντικρουστεί με το επιχείρημα ότι τα κόμματα έχουν διαφορετικές πολιτικές γραμμές καθώς και διαφορετικό εσωτερικό τρόπο διοίκησης. Το κοινό όμως όλων των κόμματων είναι η έλλειψη γυναικών στην κεντρική επιτροπή του κόμματος καθώς και γυναικών υποψήφιων βουλευτριών γενικότερα λόγω ακριβώς των υποδομών των κομμάτων.

Περαιτέρω, πολλές γυναίκες δεν θέτουν υποψηφιότητα για μια βουλευτική θέση γιατί, λόγω της κοινωνικοποίησης που έχουν δεχτεί, δεν παίρνουν ρίσκα με μεγάλη ευκολία. Μια ανάλυση 150 ερευνών έδειξε ότι οι άνδρες παίρνουν περισσότερα ρίσκα από ότι οι γυναίκες (Byrnes et al., 1999) και το φαινόμενο αυτό «παρατηρείται από την παιδική ηλικία και σε όλους τους πολιτισμούς.» («Who Takes Risks? - Association for Psychological Science" 2011). Συγκεκριμένα, ο Ουέμπερ, Μπλέις, και Μπετζ (2002) αξιολόγησαν τα ρίσκα τα οποία οι άνδρες και οι γυναίκες παίρνουν και τα κατηγοριοποίησαν σε πέντε διαφορετικούς τομείς, τον οικονομικό, υγεία/ασφάλεια, αναψυχή, ηθικές και κοινωνικές αποφάσεις. Αυτό που παρατήρησαν ήταν ότι υπάρχουν έμφυλες διαφορές σε τέσσερις από τις πέντε κατηγορίες με εξαίρεση την λήψη κοινωνικών αποφάσεων (στο Harris et al., 2006). Οι άνδρες παίρνουν περισσότερα ρίσκα στον τομέα των οικονομικών ενώ οι γυναίκες παίρνουν περισσότερα κοινωνικά ρίσκα κυρίως γιατί οι άνδρες και οι γυναίκες αντιλαμβάνονται το ρίσκο με διαφορετικό τρόπο. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο πόσο εξοικειωμένο είναι το κάθε κοινωνικά κατασκευασμένο φύλο με διαφορετικές

[2] Το Διεθνές Ίδρυμα Εκλογικών Συστημάτων (IFES) ορίζει την εκλογική βία ως οποιαδήποτε δράση ή ενέργεια προς οποιοδήποτε πρόσωπο που έχει ως σκοπό την δυσφήμιση του κατά την προεκλογική περίοδο. ("Electoral Violence | IFES", 2016

καταστάσεις, δηλαδή, όπως δήλωσε και ο Φίνγκερ, «όταν κάποιος έχει περισσότερη εμπειρία με κάποιες καταστάσεις, τότε μπορεί να αντιληφθεί μια άλλη εμπειρία ως λιγότερη επικίνδυνη». Αυτές οι διαφορές οφείλονται στις διαφορετικές εμπειρίες που έχουν τα αγόρια και τα κορίτσια καθώς μεγαλώνουν κάνοντας τα πιο εξοικειωμένα με διαφορετικά είδη ρίσκων (Weber et al., 2005).

Ο λόγος που αυτό θεωρείται ρίσκο είναι γιατί ο χώρος της πολιτικής είναι εχθρικός αλλά και περιοριστικός για τις γυναίκες. Είναι σημαντικό όμως να διερωτηθούμε για τους λόγους που οι γυναίκες δεν «τολμούν» διότι αυτό δεν οφείλεται σε καμία περίπτωση στην έλλειψη μορφωμένων γυναικών που πληρούν τα κριτήρια, αλλά σε διάφορους λόγους που αναφερθήκαν πιο πάνω όπως επίσης στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν πολιτικές που να τις στηρίζουν. Δηλαδή, δεν υπάρχουν οι απαιτούμενες υποδομές που θα διασφαλίζουν στις οικογένειες τη συμφιλίωση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή. Όπως για παράδειγμα υποδομές φροντίδας παιδιών γιατί ως γνωστών, οι ώρες συνεδρίας των κομμάτων, οι άτυπες ώρες εργασίας που είναι μέρος των υποχρεώσεων τους ως βουλευτές/τριες, καθώς και οι ανάγκες μιας προεκλογικής εκστρατείας, μεταξύ άλλων επιβαρύνει ειδικά τις γυναίκες που πολλές δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια ούτε τις ανάλογες υποδομές στήριξης. Όταν δεν υπάρχει και η οικογενειακή στήριξη αυτό μπορεί να εμποδίσει τις γυναίκες από το να εμπλακούν με την πολιτική.

> *Μιλούμε για κράτος πρόνοιας, μιλούμε για παιδοκομικούς σταθμούς οι οποίοι είναι όλες τις ώρες, τουλάχιστον μέχρι την ώρα που σχολνάει μια γυναίκα να είναι ανοικτό. Τα δίδακτρα εάν είναι ψηλά να έρθει η κυβέρνηση με κάποιον τρόπο να επιδοτήσει τα δίδακτρα για να μπορούν οι γυναίκες να παίρνουν τα μωρά […] Επιδόματα. Αυτό είναι το κράτος της κοινωνικής πρόνοιας. Εμείς ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, κρυφτήκαμε πίσω από την οικονομική κρίση και ποιοι είναι εκείνοι που θυματοποιηθήκαν. Πάλι οι γυναίκες θυματοποιηθήκαν, και στην αγορά εργασίας και στις κοινωνικές παροχές και παντού [...] Οι προεκλογικές εκστρατείες αυτή τη στιγμή έχουν ένα πρότυπο άνδρα. Ακόμη και οι συγκεντρώσεις που γίνονται, οι τόποι που γίνονται, οι ώρες που γίνονται δεν βοηθούν καθόλου μια γυναίκα να είναι υποψήφια.[…] Δεν υπάρχει η ασφαλής, ποιοτική προσπάθεια να βοηθήσουν τις γυναίκες για να εκλεγούν.*

Αυτό άλλωστε φαίνεται και στους προεκλογικούς αγώνες που οι περισσότεροι χώροι είναι παραδοσιακά ταυτισμένοι με τους άνδρες καθώς οι συναντήσεις γίνονται σε σωματεία και καφενεία, χώροι απόλυτα ανδροκρατούμενοι όπου πολύ σπάνια, έως ποτέ, επισκέπτονται γυναίκες.

Μια συμπληρωματική λύση ως προς το κράτος πρόνοιας θα μπορούσε να ήταν η ψήφιση του νόμου για την άδεια πατρότητας από το Κοινοβούλιο, κάτι που έχει ήδη ψηφιστεί από το Ευρωκοινοβούλιο από το 2010. Στην Κύπρο, υπάρχει η πρόταση νόμου 'Ο περί Προστασίας της Πατρότητας Νόμος του 2015. Σκοπός της πρότασης νόμου είναι 'η δημιουργία νομικού πλαισίου για την προστασία της πατρότητας, κατ' ανάλογο τρόπο με τις ισχύουσες ρυθμίσεις

για την προστασία της μητρότητας […]'(Πρόταση Νόμου, Αρ. Φακ. 23.02.056.123-2015). Η νομοθεσία αυτή θα φέρει πολλές θετικές αλλαγές στην κοινωνία καθώς θα οδηγήσει στη συμφιλίωση της ιδιωτικής με τη δημόσια σφαίρα πράγμα που θα βοηθήσει επίσης στην αλλαγή νοοτροπιών, προτύπων και στερεοτύπων. Με άλλα λόγια, θα δοθεί το ξεκάθαρο μήνυμα ότι η φροντίδα των παιδιών και η γονική ευθύνη είναι κάτι που αφορά και τους δύο γονείς και όχι μόνο την μητέρα. Θα εξαλείψει με αυτό τον τρόπο στερεότυπα όπως το ότι οι γυναίκες είναι αυτές που έχουν πρωταρχική ευθύνη και ρόλο για την φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού ενώ οι άνδρες είναι αυτοί που παρέχουν την χρηματική στήριξη της οικογένειας.

Β. Τη γυναίκα δεν την ακούς, την βλέπεις! Ο ρόλος των στερεότυπων, των προκαταλήψεων και οι κοινωνικές αντιλήψεις

> *Γιατί στην Κύπρο πολλές φορές μια γυναίκα δεν την ακούς, την βλέπεις[…] Την βλέπεις […] και αρχίζεις να την αξιολογείς με βάση την εμφάνιση της.*

Τα σεξιστικά σχόλια και οι αντιλήψεις προς τις βουλεύτριες ήταν πάντα μέρος της πολιτικής ζωής των γυναικών (Αγγελή, 2015). Δεν είναι λίγες οι φορές που άνδρες βουλευτές ή πολιτικά πρόσωπα χρησιμοποιούν «αρρενωπές ιδεολογίες» και απόψεις όπως για παράδειγμα σε σχέση με τη θέση της γυναίκας στο σπίτι σαν επιχείρημα για να υποβαθμίσουν τις ικανότητες γυναίκας συναδέλφου ως πολιτικό άτομο.

> *Θυμάμαι όταν ήμουν Υπουργός, στέλεχος άλλου κόμματος δήλωσε[…] δεν θυμάμαι ακριβώς λέξη προς λέξη … να πάω στην κουζίνα μου ή να βάλω την ποδιά μου.*
>
> *Εν το εγγενές πρόβλημα της ανάμειξης της γυναίκας στην πολιτική. Πόσες νοοτροπίες αρνητικές υπάρχουν εις τον τόπο μας που την παρεμποδίζουν. Το γεγονός ότι επί το πλείστον το βάρος της οικογένειας είναι γυναικεία υπόθεση, […] το γεγονός ότι η γυναίκα υπαμείβεται, το γεγονός ότι η γυναίκα υποτιμάται, το γεγονός ότι η γυναίκα δεν έχει αυτοεκτίμηση και δεν της καλλιεργείται η ιδέα ότι μπορεί […] πάντοτε αντιμετωπίζει αυτή την διάκριση.*
>
> *Υπάρχει ακόμα ένα κομμάτι της κοινωνίας που δύσκολα δέχεται μια γυναίκα σε ένα τέτοιο ρόλο, λιγότεροι πλέον διότι εντάξει είχαμε αρκετές γυναίκες που άνοιξαν τον δρόμο οπότε έχει πρότυπα η κοινωνία. Αλλά υπάρχει ακόμη […] οι ψηφοφόροι έχουν περισσότερες απαιτήσεις από μια γυναίκα έτσι και μια γυναίκα έχει περισσότερες απαιτήσεις από τον εαυτό της […] ενώ είναι εξίσου ικανές με τους συνυποψήφιους τους, τους άνδρες.*

Για να κατανοήσουμε πλήρως τις δηλώσεις των γυναικών πολιτικών είναι σημαντικό να καταλάβουμε την κουλτούρα και την νοοτροπία όσον αφορά το φύλο καθώς και τα εμπόδια και τις αντιλήψεις που θέτει η κοινωνία. Τα κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα όπως έχει

προαναφερθεί, καθορίζουν τους διάφορους ρόλους, χαρακτηριστικά, και άνισες ευκαιρίες των γυναικών και των ανδρών που διαποτίζουν τα σημαντικότερα ιδρύματα και θεσμούς της Κυπριακής ζωής. Οι μετά-αφηγήσεις της Δυτικής κουλτούρας για τις γυναίκες, όπως περνούν μέσα από την λογοτεχνία, λαϊκή κουλτούρα, και οι φυσικές και κοινωνικές επιστήμες, τονίζουν την ανιδιοτέλεια των γυναικών, την προτροπή και την ανάπτυξη τους μέσω άλλων, καθώς και την ενασχόληση με την οικογένεια και τις ενδοοικογενειακές υποθέσεις (Frederick, 2014).

Αυτό το πλαίσιο δημιουργεί όπως η Τσέϊς (1995) ονομάζει «διαζευκτικό λόγο» για τις γυναίκες που θέλουν να κατέβουν στις βουλευτικές εκλογές. Με άλλα λόγια, από τη μία έχουμε τις γυναίκες πολιτικούς που πρέπει να αναδείξουν και να αναπτύξουν αρρενωπά χαρακτηριστικά για να γίνουν αποδεκτές από την κοινωνία καθώς η πολιτική είναι ένας αρρενοποιημένος χώρος. Από την άλλη, απαιτείται από τις ίδιες τις γυναίκες να παρουσιάσουν τον εαυτό τους με τρόπους με τους οποίους να μην προκαλούν τις κυρίαρχες αντίληψης για τη θηλυκότητα, όπως για παράδειγμα την αντίληψη ότι οι γυναίκες είναι εξ ορισμού ανιδιοτελής (Τσέϊς, 1995).

Αυτή είναι μια αντίληψη που συναντούμε πολύ συχνά μέσα στο χώρο της πολιτικής, από πολλούς πολιτικούς, την κοινωνία γενικότερα αλλά και από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Πολλές φορές, το έργο και οι πράξεις των γυναικών στη Βουλή περνάει απαρατήρητο χωρίς αναγνωρισιμότητα, αλλά όταν πρόκειται για λάθη, αυτά μπορούν να αμαυρώσουν την εικόνα τους. Αντιθέτως, οι άνδρες αντιμετωπίζουν λιγότερη κριτική και στιγματισμό όσον αφορά τα λάθη που μπορεί να κάνουν. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην κανονικοποίηση των αντιλήψεων ότι η πολιτική είναι ανδροκρατούμενος χώρος όπου οι άνδρες ανήκουν εκεί ενώ οι γυναίκες θεωρούνται 'απρόσκλητες επισκέπτριες' (Aalberg et al., 2007).Πολύ συχνά αυτά τα μηνύματα και οι αντιλήψεις περνάνε στο υποσυνείδητο των πολιτών μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης που αποτελούν μέρος της καθημερινότητας τους.

Γ. «Πώς συνδυάζεται πολιτική και οικογένεια;». Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)

Υπάρχουν πολλά εμπόδια στο να γίνει η αλλαγή στην κουλτούρα των ΜΜΕ. Βλέπουμε παντού επίμονα αρνητικά στερεοτυπικά πορτραίτα των γυναικών τα οποία διαιωνίζονται και τονίζονται από τα ΜΜΕ τα οποία κάποτε με μανία τονίζουν στις συνεντεύξεις τους προς γυναίκες πολιτικούς «εάν μπορούν να τα βγάζουν πέρα έχοντας να συνδυάζουν οικογένεια και πολιτική» Τα ΜΜΕ ως μια πλέον τεράστια εξουσία μένουν ανέγγιχτα χωρίς επίβλεψη από κανένα.

> *Τα ΜΜΕ είναι ένα μεγάλο θέμα το οποίο πρέπει να ανοίξει κάποτε. Παρακολουθείστε καθημερινές πρωινές εκπομπές, το ραδιόφωνο να δείτε ποιοι είναι καλεσμένοι, ποιος δημοσιογράφος καλεί ποιους και πολλές φορές γνωρίζοντας πράγματα και καταστάσεις δυστυχώς στην Κύπρο τολμώ να πω ότι είσαι ότι δηλώσεις.*

Τα ΜΜΕ είναι μια από τις σημαντικότερες πλατφόρμες προώθησης και προβολής των πολιτικών στις μέρες μας άλλα και από τις ισχυρότερες καθώς βοηθούν τους/τις πολιτικούς να χτίσουν την εικόνα τους αλλά ταυτόχρονα μπορούν και να την καταστρέψουν. Σύμφωνα με τον

Εζε[3] η πολιτική ανεξαρτήτως χώρας εξαρτάται επί το πλείστον στα ΜΜΕ ως πλατφόρμα για την σήμανσης των ιδεών και θέματα σχετικά με τα εθνικά προβλήματα στους ανθρώπους καθώς όπως δήλωσε, «Τα ΜΜΕ υπάρχουν για τη διαιώνιση, προστασία, διάδοση ή την άσκηση των συμφερόντων του λαού και την πρόοδο της ανάπτυξης, της σταθερότητα και την ευημερία της χώρας.». Συγκεκριμένα, ένα πολύ καλό παράδειγμα ήταν οι εκλογές του 2008 στην Αμερική που πήρε την ονομασία ως το Facebook election καθώς ο Ομπάμα έθεσε το παράδειγμα για την χρησιμότητα της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για να συνδεθεί με τους ψηφοφόρους (Carr, 2015). Επίσης, στις πρόσφατες εκλογές είδαμε την μεγάλη κινητικότητα σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το snapchat, το twitter, το YouTube και το Facebook, όπου και πρόσφατα ανέδειξε την δύναμη του με πρόσφατο συμβάν μεγάλου κόμματος που αναίρεσε την απόφαση του καθώς χιλιάδες ψηφοφόροι και τα ΜΜΕ εξέφρασαν την δυσαρέσκεια του.
Ακόμη και σε αυτή την πλατφόρμα οι γυναίκες υφίστανται διάκριση καθώς είναι τα ΜΜΕ που καθορίζουν ποιος/α θα μιλήσεις και για πιο θέμα, καθιστώντας τις γυναίκες ως η δεύτερη επιλογή ή/και σχεδόν ποτέ συνομιλήτριες με άνδρες συνεργάτες τους:

> *Ο ρόλος των ΜΜΕ είναι σημαντικός για όλα τα θέματα και για τα θέματα ισότητας των φύλων. Το γεγονός για παράδειγμα ότι σπανίως καλούνται γυναίκες σε συζητήσεις των «hard issues» συντηρεί μια αντίληψη ότι, 'είναι καλά το να έχουμε γυναίκες με την ευαισθησία τους γιατί κάποια θέματα θα τα χειριστούν καλά.*
>
> *Το συναίσθημα είναι ότι οι γυναίκες πάντα ήταν δεύτερη επιλογή στα ΜΜΕ είναι γεγονός. Δεν το αμφισβητεί κανένας. Το δεύτερο γεγονός είναι ότι σε συζητήσεις πολιτικού περιεχομένου, οικονομικού περιεχομένου περιθωριοποιούμαστε. Είμαστε οι γυναίκες που συζητήσουμε τα κοινωνικά, τα περί υγείας κτλ.*
>
> *Έχω να εμφανιστώ ως πολιτικός σε συγκεκριμένο τηλεοπτικό σταθμό τρία χρόνια, δεν με καλούν με το πρόσχημα ότι δεν είμαι ο mainstream πολιτικός[…]. Όταν έρχονταν στο κοινοβούλιο, ότι έπαιρναν από τους άλλους […]έπαιρναν και από μένα αλλά δεν ξέρω αν εδείξαν ποτέ εκείνα που έλεγα εγώ ή αν έπαιρναν επιλεκτικά ένα κομμάτι, μπορώ να πω ότι δεν ήμουν σε θέση να το ελέγξω ποτέ αυτό γιατί έλειπα στο εξωτερικό, αλλά να κληθώ στο συγκεκριμένο στούντιο έχει τρία χρόνια.*

Αυτή η διάκριση από τα ΜΜΕ προωθεί και ενδυναμώνει στερεότυπα και αντιλήψεις καθώς τα μηνύματα αυτά περνάνε σε καθημερινή βάση στο υποσυνείδητο των πολιτών (Zainab Khan, 2014). Ο σεξισμός των ΜΜΕ προς τις γυναίκες χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

Υποεκπροσώπηση: Ένας κύριος τρόπος με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης στρεβλώνουν την πραγματικότητα είναι με την υποεκπροσώπηση των γυναικών. Τα μέσα ενημέρωσης παραποιούν τις πραγματικές αναλογίες των ανδρών και των γυναικών στον πληθυσμό δημιουργώντας την ψευδαίσθηση ότι υπάρχουν περισσότεροι άνδρες από γυναίκες

[3] as cited in Political Mobilization - The Mass Media as an Instrument - ArticlesNG", 2013

καθιστώντας έτσι τους άνδρες ως 'πολιτιστικό πρότυπο' της κοινωνίας, όπως το ονομάζει η Γούντ (1994, pp. 231-244). Έρευνες όπως η παγκόσμια έρευνα για την αναπαράσταση των γυναικών και των αντρών στα ΜΜΕ (Global Media Monitoring Project -GMMP), δείχνει ότι οι φωνές των γυναικών στις ειδήσεις αποσιωπούνται, με μόλις 19% των ανθρώπων που παρουσιάζονται σε αυτές να είναι γυναίκες. Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου μελετώντας την αναπαράσταση των γυναικών και των αντρών υποψηφίων στον προεκλογικό αγώνα για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επιβεβαίωσε την ανισόρροπη εκπροσώπηση των γυναικών, αφού μόλις το 17% προβλήθηκε στα ΜΜΕ, ποσοστό χαμηλότερο από το ήδη χαμηλό ποσοστό των γυναικών στα ψηφοδέλτια (Αγγελή 2016). Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι οι γυναίκες υπό-εκπροσωπούνται περισσότερο σε ειδησεογραφικά θέματα όπως η πολιτική, η οικονομία, το Κυπριακό κτλ, καθώς θεωρούνται πιο «σοβαρά» και «σημαντικά». Παράλληλα, σύμφωνα με το GMMP, οι γυναίκες είναι σχεδόν αόρατες σε ειδήσεις που αφορούν την οικονομία με την παρουσία τους να φθάνει μόλις το 10%. Πράγμα το οποίο δείχνει για ακόμη μια φορά πως οι εμπειρίες των γυναικών δεν λαμβάνονται υπόψη παρόλο που στο θέμα των οικονομικών παραδείγματος χάριν τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι οι γυναίκες υφίστανται δυσανάλογα τις συνέπειες της οικονομικής ύφεσης.

Στερεότυπα: Τα ΜΜΕ όπως έχει προαναφερθεί παίζουν κεντρικό ρόλο στην ενίσχυση των στερεοτύπων των φύλων απομακρύνοντας με αυτόν τον τρόπο κάθε ελπίδα για ίσες ευκαιρίες στην πολιτική εξουσία. Σύμφωνα με την Ουόλσκα (2011), οι άνθρωποι οργανώνουν τις γνώσεις και τις απόψεις που έχουν για τον κόσμο με το να διαχωρίζουν και να απλουστεύουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν. Ως εκ τούτου, δημιουργούν ένα είδος γνωστικού συστήματος που αποτελούνται από κάποιες βασικές και χαρακτηριστικές αναπαραστάσεις της πραγματικότητας με αποτέλεσμα τα συστήματα αυτά να καθορίζουν την ουσιώδη αντανάκλαση της πραγματικότητας. Ένα από τα πιο σημαντικά είδη των συστημάτων που χρησιμοποιούνται για τον προσανατολισμό στο κοινωνικό περιβάλλον, είναι τα στερεότυπα. Τα στερεότυπα αυτά, σύμφωνα με τον ΜακΛουχάν (1964)[4], επηρεάζουν τις ζωές των ανθρώπων καθώς διαμορφώνουν τις απόψεις, τις στάσεις και τις πεποιθήσεις που έχουν μεταφέροντας την κυρίαρχη ηγεμονική ιδεολογία. Στην συνέχεια η πολιτιστική αυτή ηγεμονία των κυρίαρχων ιδεολογιών προωθείται και αναπαράγεται από τα ΜΜΕ και στην περίπτωση των έμφυλων ρόλων καθώς θεσμοθετούν την ανδρική κυριαρχία έναντι των γυναικών και συνεχίζουν να διαιωνίζουν τους παραδοσιακούς ρόλους των δύο φύλων. Με αλλά λόγια, τα ΜΜΕ μπορούν με ευκολία να χειριστούν μια συγκεκριμένη απεικόνιση της πραγματικότητας η οποία είναι σύμφωνη με την πολιτική της κυρίαρχης ομάδας.

Υπάρχουν αμέτρητα παραδείγματα στερεοτυπικών αναπαραστάσεων των γυναικών και των αντρών στην πολιτική καθώς υπάρχει μια παγκόσμια τάση να αγνοούνται οι βουλεύτριες ως πολιτικά πρόσωπα αλλά να γίνεται εστίαση στην εμφάνιση τους. Αυτό αποτελεί και ένα διαχρονικό πρόβλημα των ΜΜΕ που αντικειμενοποιούν τις γυναίκες παρουσιάζοντας τις σαν διακοσμητικά στοιχειά. Με αυτή την σεξιστική απεικόνιση αγνοείται πολλές φορές το έργο και η φωνή των γυναικών πολιτικών. Μια άλλη πτυχή της σεξιστικής αντιμετώπισης των ΜΜΕ είναι η εστίαση τους στο συνδυασμό της οικογενειακής ζωής με την πολιτική-επαγγελματική ζωή των

[4] as cited in "Gender stereotype in mass media.", 2011

γυναικών αυτών. Ένα ρόλο από τον οποίο απαλλάσσονται επιδεκτικά οι άνδρες πολιτικοί ασχέτως αν έχουν ή όχι και οι ίδιοι οικογένειες.

Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι οι προαναφερόμενες έρευνες και δηλώσεις βγάζουν στην επιφάνεια σημαντικά θέματα όπως την προτίμηση των ανδρών για να μιλήσουν για συγκεκριμένα «σοβαρά» θέματα όπως η οικονομία, το Κυπριακό κ.α. ενώ οι γυναίκες καλούνται να μιλήσουν μόνο για κοινωνικά που είναι στην ουσία εξ ίσου σημαντικά αλλά επειδή δεν θεωρούνται ως τέτοια, περιθωριοποιούν τις γυναίκες. Αυτό επίσης, διαμορφώνει την αντίληψη του κοινού των ΜΜΕ , και κατ' επέκταση της κοινωνίας, ότι οι γυναίκες μπορούν να δώσουν την επιστημονική τους γνώμη μόνο στους συγκεκριμένους τομείς. Οι στατιστικές έρευνες, όπως η έρευνα της Ευρωπαϊκή Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) έδειξε ότι υπάρχουν γυναίκες ειδικοί στην οικονομία, πολιτική καθώς το ποσοστό των Κύπριων γυναικών με τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι από τα ψηλότερα στην Ευρώπη. Επίσης, υπάρχει μια τάση από τα ΜΜΕ να προτιμάται η απεικόνιση της γυναίκας πολιτικού ως μητέρας και συζύγου και όχι ως πολιτικό πρόσωπο κάτι που έχει άμεση συνέπεια στην συνέχιση στερεοτύπων γύρω από τις γυναίκες στην πολιτική αλλά και τις γυναίκες γενικότερα.

3. Πολιτική και νομοθετική δράση των γυναικών: Η ένταξη της διάστασης του φύλου

Σύμφωνα με το Global Poverty Project (2012), ο παγκόσμιος πληθυσμός αλλά και το παγκόσμιο εργατικό δυναμικό αποτελείται από 50% γυναίκες, παρόλα αυτά 1 δισεκατομμύριο από αυτό ζει υπό συνθήκες φτώχειας και εξαθλίωσης, φαινόμενο που ονομάζεται θηλυκοποίηση της φτώχειας. Ταυτόχρονα, η πλειοψηφία των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι γυναίκες που λόγω της γυάλινης οροφής χάνονται στην πορεία (Chamie, 2016). Με αποτέλεσμα η λήψη αποφάσεων καθώς και η ρύθμιση των προτεραιοτήτων να εξακολουθεί να βρίσκεται ολοκληρωτικά στα χέρια των ανδρών. Το να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου και να εμπλέκονται γυναίκες και άνδρες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι εκ των ων ουκ άνευ για κάθε δημοκρατικό πλαίσιο. Δηλαδή, εάν ένα κράτος θέλει να δηλώνει δημοκρατικό πρέπει οι πολιτικές του να ενσωματώνουν τα θέματα του φύλου (gender mainstreaming) και ως κράτος να ενσωματώνει τη διάσταση του φύλου κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού του(gender budgeting). Εξάλλου αυτά υπογραμμίζει και η **Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου** (Beijing Declaration and Platform for Action) και η **Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών** (CEDAW) στις οποίες παρατηρήθηκε, «η ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην κατανομή δύναμης και λήψης αποφάσεων σε όλες τις βαθμίδες» ως οι δυο κρίσιμες περιοχές που αναστέλλουν την προώθηση της ισότητας μεταξύ των δύο φυλών (Ballington et al., 2005, p.24)

Στην Κύπρο, παρόλο που δεν υπάρχει η συνεχής και οργανωμένη ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στα κέντρα λήψης αποφάσεων, οι λιγοστές γυναίκες που συμμετέχουν στα κέντρα λήψης αποφάσεων την ενέταξαν ως φυσικό επακόλουθο. Η δράση των γυναικών στην πολιτική το μαρτυρεί. Τα θέματα και οι νομοθεσίες τις οποίες προωθούν και προώθησαν δείχνουν ακριβώς το σημαντικό και αναγκαίο ρόλο που παίζουν οι γυναίκες στην πολιτική. Με την παρουσία τους και μόνο οι γυναίκες θέτουν την διάσταση του φύλου στη βουλή και στην πολιτική γενικότερα (συνειδητά ή όχι).

> *Μα μπαίνει φυσιολογικά η διάσταση του φύλου. Για παράδειγμα θυμάμαι κάτι πολύ συγκεκριμένο στο Δημαρχείο που αφορούσε ένα υπόγειο χώρο στάθμευσης. Γινόταν ανακαίνιση, συντήρηση του χώρου και η συζήτηση όλη ξεκίνησε από το θέμα του φωτισμού. Ότι για λόγους οικονομίας θα έμπαινε χαμηλός φωτισμός και τους λέω, 'Μα μια γυναίκα πώς θα μπει στον υπόγειο χώρο στάθμευσης τότε;' Σαν γυναίκα, έχει άλλες εμπειρίες.*

Αυτή η δήλωση δείχνει τον σημαντικό ρόλο της διάστασης του φύλου καθώς οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν διαφορετικές εμπειρίες στη ζωή τους λόγο των κοινωνικών ρόλων που υπάρχουν στην κυπριακή κοινωνία αλλά και γενικότερα στον κόσμο. Μια γυναίκα θα συνδέσει τη σεξουαλική παρενόχληση και την έμφυλη βία ακόμη και σε μια συζήτηση με θέμα τον φωτισμό σε υπόγειο χώρο στάθμευσης γιατί μια γυναίκα είναι ακριβώς μια γυναίκα με διαφορετικές εμπειρίες από τους άντρες. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, «1 στις 2 γυναίκες (55%) στην Ε.Ε

έχει πέσει θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης τουλάχιστον μια φορά από την ηλικία των 15 ετών […]» (FRA, 2014, p.94) ενώ στην Κύπρο το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 28-36%, δηλαδή 1 στις 3 γυναίκες έχει πέσει θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης (δες Παράρτημα 3)(FRA, 2014,p.96). Παρόλο που έρευνες και στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες φέρνουν στην πολίτικη τις δικές τους εμπειρίες λόγω του ότι είναι γυναίκες, ταυτόχρονα η σύνδεση μεταξύ πολιτικών μέτρων και εμπειριών δεν γίνεται. Συνεπώς, όταν η πολιτική ατζέντα δεν εμπεριέχει την προοπτική, τις απόψεις αλλά και τις εμπειρίες όλων των πολιτών που θα επηρεαστούν από αυτήν, τότε δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη (Ballington et al., 2005). Εξάλλου χωρίς γυναίκες στην πολιτική οι νομοθεσίες που αφορούν άμεσα τις γυναίκες, τις οικογένειες και γενικότερα την κοινωνίας δεν θα υπήρχαν (όπως για παράδειγμα η νομοθεσία για τη βία στην οικογένεια και πολλές άλλες).

Περεταίρω, δεν είναι τυχαίο ότι οι περισσότερες βουλεύτριες ήταν, κάποιες είναι ακόμη, μέλη της επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών καθώς και στην Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Επιτροπή Υγείας (δες ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4). Η ύπαρξη των γυναικών στις συγκεκριμένες επιτροπές, δεν είναι τυχαία αφού σε αυτές είναι συνήθως επιτρεπτή η ενσωμάτωση του φύλου σε νομοσχέδια και πολιτικά μέτρα.

Είναι επιτρεπτή η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε αυτές τις επιτροπές γιατί ταυτίζονται άμεσα ή έμμεσα με τα κοινωνικά θέματα τα οποία λανθασμένα θεωρούνται ως «γυναικεία θέματα» και όχι ως θέματα που αφορούν ολόκληρο το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό σύστημα.

> *Διότι ο κύριος ρόλος των κοινοβουλευτικών επιτροπών είναι να ελέγχουν την εκτελεστική εξουσία, να φέρνουν θέματα μπροστά, να πιέζουν την εκτελεστική εξουσία να παίρνει αποφάσεις, να καταθέτει.*

Το πιο πάνω βέβαια δεν υπονοεί σε καμία περίπτωση ότι η διάσταση του φύλου δεν πρέπει να ενταχθεί και σε άλλες επιτροπές. Δυστυχώς όμως λόγω της έλλειψης γυναικών γενικά και συγκεκριμένα σε ανδροκρατούμενες επιτροπές δεν επιτρέπεται η ένταξή της με αποτέλεσμα οι αποφάσεις και οι νομοθεσίες που ψηφίζονται να μην υπολογίζουν το 50 % του πληθυσμού της Κύπρου.

Όσον αφορά τη σύμπτυξη της επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών οι βουλεύτριες είχαν να αντιμετωπίσουν,

> *[…] τους τεχνοκράτες της Βουλής, αλλά και τους Βουλευτές ότι, 'η δουλειά σας είναι να συζητάτε μόνο πάνω σε γενικής φύσεως ζητήματα, αλλά όχι άμαν έρθει ένα νομοσχέδιο που αφορά τις γυναίκες να το συζητάτε.' Οπότε, κάναμε ένα χειρισμό όπου συχνά κάναμε κοινές συνεδριάσεις μαζί με την Επιτροπή Εργασίας, ή νομικών όταν υπήρχαν ζητήματα.*

Ως σοβαρό επακόλουθο της ενσωμάτωσης της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών όπως δηλώθηκε ήταν ότι,

[…]ήταν μια αρνητική εξέλιξη όταν καταργήθηκε η Επιτροπή Ισότητας ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες για τούτο το κοινοβούλιο. Νομίζω έδινε την ευκαιρία να ξεκαθαρίζουν τα θέματα και να λύνονται πιο εύκολα. Νομίζω χάθηκαν πολλά από τα θέματα που αφορούν την ισότητα μέσα σε μια Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, που είναι πάρα πολλά τα θέματα και θεωρώ ότι ήταν μια επιτροπή που θα ήθελα να κρατήσω σαν κοινοβούλιο για λόγους ουσίας.

Η ενσωμάτωση των δύο επιτροπών δείχνει ξεκάθαρα το πώς αντιμετωπίζεται η ισότητα μεταξύ των φύλων γενικότερα. Στέλνει το μήνυμα στην κοινωνία ότι η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών είναι ένα δευτερεύον θέμα. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η ενσωμάτωση της Επιτροπής Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών με την ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έθεσε εμπόδια στο να συζητούνται άμεσα και ευθέως τα θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των γυναικών ως ανθρώπινα δικαιώματα. Η συγκεκριμένη επιτροπή αποτελούσε μια από τις σημαντικότερες συνεισφορές πολλών γυναικών στην κυπριακή πολιτική καθώς έθεσε την βάση για πολλές συζητήσεις γύρω από την ανάγκη της ισότητας στην κοινωνία μας θέτοντας και το πλαίσιο για αυτές.

Τέλος, όσον αφορά το έργο των γυναικών σε σχέση με τις νομοθεσίες που αφορούν την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα των γυναικών, καθώς και τα θέματα στα οποία απευθύνθηκαν στις επιτροπές που βρίσκονται ή βρίσκονταν σχεδιάστηκε ένας ενδεικτικός πίνακας (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5). Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι σε αυτό τον πίνακα συνοψίζονται λίγες από τις νομοθεσίες που έχουν προωθήσει. Ολοκληρωμένος πίνακας για τη δράση των βουλευτών βρίσκεται στην ιστοσελίδα της Βουλής των Αντιπροσώπων.

4. Διακομματική Συνεργασία

«Λόγω του ότι τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να επεξεργαστούν μια πληθώρα πολύπλοκων και αμφιλεγόμενων ζητημάτων με συστηματικότητα, η αποτελεσματικότητα τους στηρίζεται πάνω στα ισχυρά δίκτυα φιλίας μεταξύ των μελών. Οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών ορίζουν την νομοθεσία, που θέτουν τη βάση για τη δυναμική της νομοθετικής ηγεσίας, παρέχοντας την υφή για κομματικούς και άλλων μελών, τη δημιουργία διαύλων επικοινωνίας, καθώς και την παροχή των συνδέσεων μέσω της διαπραγμάτευσης, και κάνοντας την λήψη των αποφάσεων πιο διαφανή» [5]*(as cited by Deschouwer et al. 2014).*

[5] Because legislative institutions must process a multitude of complex and controversial issues in an orderly and civil fashion, their effective performances rests upon strong networks of friends. Interpersonal ties among members define the legislature, laying the basis for the dynamics of legislative leadership, supplying the texture for partisan and other aggregations of members, establishing channels of communication, and providing the connections through the bargaining, exchanges of cues, and decision making transpire.

Η διαπροσωπικές σχέσεις αυτές είναι κάτι που φάνηκε έντονα από τις δηλώσεις των ερωτηθέντων είναι η ύπαρξη μιας συνεχούς διακομματικής συνεργασίας μεταξύ των βουλευτριών που ανήκουν σε κόμματα με τελείως διαφορετικές πολιτικές γραμμές. Παρόλα αυτά, οι βουλεύτριες κατάφεραν και καταφέρνουν να ξεπεράσουν τις κομματικές τους διαφορές και να δουλέψουν μαζί για ένα κοινό σκοπό. Ένας από τους βασικούς λόγους που υπάρχει αυτή η διακομματική συνεργασία μεταξύ των γυναικών συμβαίνει επειδή όπως δήλωσε και μια ερωτώμενη,

> *[..]Γιατί ασχολούμαστε με παρόμοια θέματα που αφορούν το φύλο, εμείς είμαστε εκεί.*
>
> *Υπάρχουν πολλά θέματα στα οποία βλέπεις μια πιο έντονη συνεργασία γυναικών από διάφορα κόμματα, αλλά σε κάποιο βαθμό αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι οι περισσότερες γυναίκες περιορίζονται σε μια θεματολογία. Δηλαδή δύσκολα θα βρεις γυναίκες να διαδραματίζουν κύριο ρόλο για παράδειγμα στην Επιτροπή Οικονομικών ή στην Επιτροπή Συγκοινωνιών ή στην Επιτροπή Εσωτερικών, βλέπεις τις γυναίκες να είναι πιο δραστήριες στις λεγόμενες κοινωνικές επιτροπές.*

Αντίθετα, οι άνδρες βουλευτές ενεργούν στην πολιτική αρένα πιο «υπολογιστικά, αγωνιστικά, μαχητικά, δημιουργούν πολύ εύκολα κλίκες έτσι ώστε να υποστηρίζονται μεταξύ των αποτελεσματικά» (Σδρούλια, 2015). Το γεγονός ότι οι περισσότερες γυναίκες έχουν μια συγκεκριμένη θεματολογία και βρίσκονται στις κοινωνικές επιτροπές εν μέρει οφείλεται στην ύπαρξη στερεοτύπων που αναπτύσσει στις γυναίκες μια πιο ανθρωποκεντρική κοινωνική ευαισθησία (Huddy et al., 1993). Παρ' όλα αυτά, ο ανθρωποκεντρισμός και η κοινωνική ευαισθησία θα έπρεπε να χαρακτηρίζει το σύνολο των βουλευτών/τριων ανεξαρτήτως φύλου.

> *Όταν ιστορικά, το γυναικείο κίνημα και το συνδικαλιστικό κίνημα επροώθησαν το στόχο για την προστασία της μητρότητας που για τα δεδομένα του τότε ήταν ένας πρωτοποριακός στόχος να υποστηρίζεις ότι η γυναίκα, είναι κοινωνιολογικό λειτούργημα. Κατά την δική μου την εκτίμηση ένας λόγος που επέτυχε αυτό το πράγμα είναι γιατί είτε άνδρας ήσουν, είτε γυναίκα ήσουν μπορούσες να ταυτιστείς και να ενωθείς, και να παλέψεις για αυτό το θέμα. Θα μου πεις ότι είναι ένας στόχος μη ενοχλητικός, συμφωνώ μαζί σου, είναι ένας στόχος μη ενοχλητικός. Το θέμα της ίσης αμοιβής, που το θέμα ίσης αμοιβής για μας που το εζήσαμεν όταν εξεκίνησε η καμπάνια για να ψηφιστεί ο νόμος ήταν μια πρόκληση για εμάς. Διότι ένιωθε ο άνδρας ότι μπορούσε να απειληθεί αυτό το πράγμα, διότι το πρώτο πράγμα που σου έλεγε όταν πήγαινες στον χώρο εργασίας ήταν, εγώ έζησα αυτό το πράγμα, 'μα δηλαδή τι έρχεστε τώρα να μας πείτε;' Διότι θεωρούσαν αυτονόητο ότι δεν υπήρχε περίπτωση ο εργοδότης να έρθει και να πει, 'έχετε 10 ευρώ διαφορά με την Χ δώσε της 10 ευρώ εκείνης,' γιατί αυτό θα ήταν εις βάρος του.*

Εντούτοις μέσω της συγκεκριμένης θεματολογίας με την οποία ασχολούνται οι πλείστες βουλεύτριες, προωθείται η δημιουργία υποδομών (δες πίνακα 1) με κύριο στόχο την επίτευξη της ισότητας μεταξύ των φύλων, η οποία ισότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Συγκεκριμένα, η ισότητα μεταξύ των δύο φύλων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της αύξησης του αποθέματος του ανθρώπινου δυναμικού, του φυσικού κεφάλαιο, και της ανταγωνιστικότητας της αγοράς (John Ward et al., 2010). Όπως αναφέρει η Ίνα Μπροουερ, Πρώην Διευθύντρια Ίσων Δικαιωμάτων της Ολλανδικής Κυβέρνησης, «τα ίσα δικαιώματα είναι προς το συμφέρον των γυναικών και των κοριτσιών, αλλά και προς το συμφέρον της οικονομίας, των ανδρών και των αγοριών».

Συνεπώς, οι διακομματικές συνεργασίες μεταξύ των βουλευτριών για κοινωνικά θέματα που αφορούν την ισότητα των δύο φύλων, δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως δευτερεύοντα θέματα ή γυναίκεια θέματα. Τα θέματα ισότητας έχουν άμεσα θετικά αποτελέσματα για την ανάπτυξη του κράτους τόσο στην οικονομία τόσο στην κοινωνία.

5. Σεξισμός και Εκλογική βία

Θεώρησα ότι την πρώτη μέρα στη Βουλή έπρεπε να φορέσω το παραδοσιακό τσεμπέρι για να τιμήσω τις Κύπριες γυναίκες που αγωνίστηκαν στο πλάι του άντρα εξίσου σκληρά. Αυτό μερικοί το παρεξήγησαν και μου επιτέθηκαν. Η Βουλή ήταν ένα μεγάλο πανεπιστήμιο για μένα, έμαθα πώς δουλεύει το κράτος. (Ρήνα Κατσελλή στο Σολομωνίδου-Δρουσιώτου, 2004)

Είναι γεγονός ότι ο σεξισμός αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας των γυναικών στην Κύπρο, αλλά και παγκοσμίως. Αυτή η συμπεριφορά όμως δεν λείπει και από τον χώρο της πολιτικής καθώς θεωρείται έντονα ανδροκρατούμενος στον οποίο μπαίνουν ακάλεστες οι γυναίκες. Η φύση των σεξιστικών αυτών επιθέσεων χωρίζονται κυρίως σε λεκτικές, ψυχολογικές, σεξουαλικές καθώς και σωματικές (Bardall, 2011). Η εχθρική αυτή στάση εναντίων των γυναικών αρχίζει από την πρώτη ακόμη στιγμή που μια γυναίκα υποβάλλει υποψηφιότητα και συνεχίζεται μέχρι το τέλος της καριέρας της. Υπήρξαν πολλές περιπτώσεις που άνδρες πολιτικοί θεώρησαν φυσιολογικό να απευθυνθούν σε γυναίκες συνάδελφους τους με απρεπή τρόπο χρησιμοποιώντας υποκοριστικά ονόματα, απεικονίζοντας έτσι την υποτιμητική στάση τους απέναντι τους. Συγκεκριμένα,

Ο ίδιος ο Υπουργός Δικαιοσύνης στην επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων! Συζητούσαμε για την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και καθώς μιλάγαμε για τις έρευνες που κάναμε, ξεκινάει ο Υπουργός να μου λέει, 'Μα αγάπη μου, γλυκιά μου..', τον διέκοψα και του είπα, 'εάν συνεχίσετε θα το θεωρήσω σεξουαλική παρενόχληση'.

Η υποτίμηση αυτή προς τις γυναίκες πολλές φορές δικαιολογείται με το επιχείρημα τύπου, 'γνωριζόμαστε χρόνια', 'είμαστε φίλοι' ή 'το είπα με φιλικό τρόπο'. Αυτή η οικειότητα όμως εκδηλώνεται με τέτοιο τρόπο μόνο προς γυναίκες συναδέλφους.

Υπήρχαν και οι περιπτώσεις που δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα, υπήρχαν και οι περιπτώσεις που το στοιχείο το φύλου έβγαινε, και η υποτίμηση προς την γυναίκα.

Παράλληλα όμως αυτό που έχει παρατηρηθεί από τις συνεντεύξεις είναι ότι οι σεξιστικές επιθέσεις φαίνονται ακόμη πιο έντονα κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η οποία μεταφράζεται σε εκλογική βία κατά των υποψηφίων. Η εκλογική βία έχει οριστεί ως «*Οποιαδήποτε τυχαία, ή οργανωμένη πράξη, ή απειλή με σκοπό να εκφοβίσει, σωματική βλάβη ή εκβιασμός προς τον/την υποψήφιο/α, σε μία προσπάθεια να καθορίσει, να καθυστερήσει ή να επηρεάσει με άλλο τρόπο μια εκλογική διαδικασία*» (Fischer,2001). Λόγο του γεγονότος ότι η βία κατά των γυναικών έχει κανονικοποιηθεί στην Κυπριακή κοινωνία αλλά και λόγο των έμφυλων στερεοτύπων και προκαταλήψεων που περιτριγυρίζουν το χώρο της πολιτικής, η ερμηνεία του ορισμού «εκλογική βία» πλαισιώνεται σε ένα αρρενοποιημένο πρότυπο με

αποτέλεσμα η ερμηνεία του να είναι «τυφλή» ως προς το φύλο (Bardall, 2011). Είναι όμως σημαντικό να τονιστεί ότι υπάρχουν συγκεκριμένες μορφές εκλογικής βίας που έχουν έντονο έμφυλο χαρακτήρα και που έχουν άμεσο αντίκτυπο προς τις γυναίκες, κάτι που φάνηκε και από τις συνεντεύξεις. Συγκεκριμένα, οι κατηγορίες που επηρεάζουν τις Κύπριες βουλεύτριες είναι ο ψυχολογικός εκφοβισμός, οι κοινωνικές κυρώσεις και η τιμωρία.

Ο ψυχολογικός εκφοβισμός είναι ένα «*ευρέως διαδεδομένο εργαλείο πολιτικής χειραγώγησης που συχνά συνδέεται με καταστάσεις ανισόρροπης δύναμης στην ιδιωτική σφαίρα. Η ψυχολογική ή αλλιώς κακοποίηση περιλαμβάνει την απόρριψη, τον εξευτελισμό, την τρομοκρατία, την απομόνωση, τη διαφθορά καθώς και την άρνηση συναισθηματικής ανταπόκρισης σε συνεχή και διαρκή διάστημα*» (Bardall, 2011, p.8). Τέτοιου είδους βία μπορεί να υπάρξει και σε πολιτικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, υπήρξε ένα περιστατικό όπως εξιστορεί μια ερωτηθείσα όπου,

> *Το 2006 το κόμμα μου με πίεσε πάρα πολύ να είμαι υποψήφια. Με πίεσαν να είμαι υποψήφια όχι γιατί πίστευαν ότι θα είμαι καλή πολιτικός αλλά γιατί πίστευαν ότι θα έφερνα ψήφους στο κόμμα και νομίζω κανείς δεν πίστευε πως θα εκλέγουμουν. Τότε έβγαινε το κόμμα από μια άσχημη κατάσταση. Οπότε αυτή ήταν μια τακτική του κόμματος για να αυξήσουν τις ψήφους που είχε χάσει. Το 2011 πιέστηκα ξανά να βάλω υποψηφιότητα αλλά δεν φανταζόμουν τον πόλεμο τον οποίο θα είχα. Από τη μια έπρεπε να θέσω υποψηφιότητα για να φέρω ψήφους στο κόμμα αλλά από την άλλη δεν έπρεπε να εκλεγώ. Διαμορφώθηκε και το ψηφοδέλτιο με τέτοιο τρόπο. Εξεκίνησε η προεκλογική εκστρατεία και εγκλωβίστηκα μέσα σε αυτήν την διαδικασία, ήταν ένας πόλεμος. Ήμουν εγώ και οι υπόλοιποι. Έτσι ένιωθα. Με κατηγορούσαν ότι έκανα πάρτι, ότι έκανα συγκεντρώσεις. Ενώ έκανα εκείνα που εκάναν και όλοι οι άλλοι δεν έκανα κάτι διαφορετικό. Στο τέλος της ημέρας αφού μπήκαμε υποψήφιοι θεωρητικά για να φέρουμε ψήφους τότε με κάποιον τρόπο έπρεπε να φέρουμε τις ψήφους. Επίσης, προσπάθησαν να με απομονώσουν από τα ΜΜΕ, δηλαδή όσες εκπομπές έπρεπε να πηγαίνουμε, διότι μας έστελνε το κόμμα, εγώ ήμουν η τελευταία που πήγαινα. Ήταν μια εκστρατεία που δεν θέλω να την θυμάμαι, με πάρα πολλές αντιπαλότητες και μάλιστα αντιπαλότητες και από τις άλλες υποψήφιες. Ποτέ δεν υπήρξε συναδελφικότητα ούτε αναγνώριση από οποιοδήποτε ότι 'στο κάτω ήσουν 5 χρόνια Βουλευτής'. Ήταν μια ισοπέδωση.*

Αυτό το περιστατικό δείχνει ξεκάθαρα τη ψυχολογική βία που ασκήθηκε εις βάρος της πολιτικού κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Απομονωμένη από ΜΜΕ, από άλλους συναδέλφους αλλά και από πόλεις και ψηφοφόρους που θα της εξασφάλιζαν ψήφους. Αυτή η χειραγώγηση είχε ως κίνητρο το να εξασφαλίσει το κόμμα ψήφους χρησιμοποιώντας το φύλο και όχι τις ικανότητες της βουλεύτριας ως μέσο για να το επιτύχει.

Η ψυχολογική βία κατά των βουλευτριών εμπεριέχει κοινωνικές κυρώσεις, που διαχωρίζονται σε «***άτυπες μορφές ελέγχου***» *όπως «την συστηματική γελοιοποίηση, τον εξοστρακισμός, τον σαρκασμός, την κριτική, την αποδοκιμασία, τις διακρίσεις» και τις «**τυπικές μορφές**» όπως τις νομοθεσίες και τους κανονισμούς* που είδους επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες (Bardall,

2011, p.8). Για παράδειγμα, μια άλλη δήλωση αναφερόμενη σε ένα συμβάν σεξουαλικής παρενόχλησης από άνδρα συνάδελφο δήλωσε ότι,

> *Καταρχάς δεν ήταν ένα (περιστατικό), ήταν μια σειρά από επεισόδια που κορυφώθηκαν. Τη μια φορά, ήταν μία λέξη υβριστική, την άλλη φορά ήταν ένα χυδαίο υπονοούμενο, την άλλη ήταν μια τηλεοπτική επίθεση με υβριστικές λέξεις. Το θέμα του Χ βουλευτή, αν θυμάσαι, με την επιμέτρηση του μορίου του. Που αντέδρασε ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ και το κατήγγειλε δημόσια και ακολούθησε εκείνη η όλη η αρθρογραφία στον τύπο. Και μετά έγινε αυτό που ήταν η κορύφωση. [...]Θεωρώ ότι αυτή η αντιμετώπιση στην Βουλή ήταν γιατί είχαν απέναντι τους έναν άνθρωπο, τον οποίο δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν με επιχειρήματα στο πλαίσιο του πολιτικού διαλόγου και κατέφυγαν στον συνήθη τρόπο που καταφεύγουν αυτοί που έχουν παρωχημένες αντιλήψεις για τα δύο φύλα, να με χτυπούν για την εμφάνιση μου, για το ότι είμαι γυναίκα και να κάνουν σεξιστικές επιθέσεις.*

Αν η συγκεκριμένη βουλεύτρια ήταν άνδρας όμως δεν θα γινόταν κάτι αντίστοιχο. Αυτό έχει φανεί και σε άλλες περιπτώσεις όπου,

> *Ο συνάδελφος μου ο «Ψ» για παράδειγμα, είναι το ίδιο επιθετικός [με εμένα] μερικές φορές στις επιτροπές και έρχεται σε έντονες αντιπαραθέσεις που ουδέποτε τόλμησαν να βάλουν του «Ψ» κάτω από το παντελόνι το κινητό ας πούμε.*

Οι γυναίκες δυστυχώς δεν τυγχάνουν τον ίδιο σεβασμό και κόσμιας συμπεριφοράς όπως οι άνδρες συνάδελφοι τους. Αυτό οφείλεται πρωτίστως στην νοοτροπία βάση της οποίας οι γυναίκες δεν θεωρούνται ισάξιες με τους άνδρες καθιστώντας τις κατώτερες από αυτούς, αλλά και στον έμφυλο ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία. Δεν έχει ξεπεραστεί ακόμη η αντίληψη ότι η πολιτική είναι ένας χώρος ο οποίος αντιπροσωπεύει ολόκληρο τον πληθυσμό ενός κράτους ο οποίος συγκροτείται από 48,6% από άνδρες και 51,4% από γυναίκες (National Action Plan on Gender Equality et al., 2012, p. 11).

6. Ποσοστώσεις: οι αμφιλεγόμενες!

Οι ποσοστώσεις θεωρούνται ένα προσωρινό, θετικό μέτρο για την ενίσχυση των γυναικών στην πολιτική. Η Φίλιπς (1995)[6] θέτει το εύστοχο ερώτημα «γιατί όλοι συμφωνούν σχετικά με τη ζήτηση για την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών, αλλά όχι για την ίση εκπροσώπηση;». Το γεγονός ότι οι γυναίκες σε όλο τον κόσμο έχουν εξαιρεθεί από την εκπροσώπηση, πρέπει να ληφθεί ως το σημείο εκκίνησης. Ο λόγος που οι ποσοστώσεις είναι τόσο σημαντικές είναι γιατί θέτουν το ερώτημα, «για ποιο λόγο είναι σημαντική η εκπροσώπηση των γυναικών;». Σύμφωνα με την Δαλερούπ (1978) και Φίλιπς(1995)[7], τα τρία βασικά επιχειρήματα είναι:

[6] as cited by "Quotas -- a Key to Equality? Retrieved from: http://www.quotaproject.org/about_research.cfm
[7] Ibid.

1) Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το ήμισυ του πληθυσμού και έχουν το δικαίωμα για τις μισές έδρες (το επιχείρημα της δικαιοσύνης).
2) Οι γυναίκες έχουν διαφορετικές εμπειρίες που θα έπρεπε να εκπροσωπούνται (το επιχείρημα της εμπειρίας) και,
3) οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν εν μέρει αντικρουόμενα συμφέροντα και, συνεπώς, οι άνδρες δεν μπορούν να αντιπροσωπεύουν τις γυναίκες.

Ένα τέταρτο επιχείρημα ασχολείται με τη σημασία των γυναικών πολιτικών ως πρότυπα, το οποίο μπορεί να ανοίξει το δρόμο για άλλες γυναίκες[8]. Στον Κυπριακό πολιτικό χώρο υπάρχουν απτά παραδείγματα βουλευτριών που ήταν/ είναι σε αυτή τη θέση λόγω ακριβώς εσωκομματικών ποσοστώσεων. Εντούτοις, για λόγους που θα δούμε πιο κάτω οι ποσοστώσεις, είναι ένα πολύ αμφιλεγόμενο θέμα στον χώρο της πολιτικής και από τις ίδιες τις γυναίκες, οι θέσεις των οποίων κατατάσσονται σε δυο κατηγόριες:

○ **Κατά των ποσοστώσεων**:
Διότι θεωρείται ως χαριστικό μέτρο προς τις γυναίκες. Αυτό το επιχείρημα έρχονται να υπερασπίσουν συγκεκριμένα κόμματα και άτομα, καθώς είναι της άποψης ότι το σύστημα των ποσοστώσεων είναι απαράδεκτο διότι μια γυναίκα πρέπει να αποδείξει την αξία της και να εξασφαλίσει τον σεβασμό των πολιτών. Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο χώρος της κυπριακής πολιτικής είναι ότι η ένταξη των γυναικών και των ανδρών σε αυτή δεν γίνεται υπό ίσους όρους. Μια έμφυλη στατιστική ματιά δείχνει ότι αυτή την στιγμή υπάρχουν συνολικά 7 βουλεύτριες και 49 άνδρες δηλαδή ένα ποσοστό του 12,5%. Σύμφωνα με τη στατιστική μελέτη των Ηνωμένων Εθνών, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών φθάνει μόλις το 22% παγκοσμίως ενώ στην Ευρώπη φθάνει το 25,5% ("Facts and Figures: Leadership and Political Participation", 2016). Αυτό που είναι άξιο προς αναφορά είναι ότι η Κύπρος έχει από τα χαμηλότερα ποσοστά σε αντίθεση με τις Σκανδιναβικές χώρες που έχουν υιοθετήσει τις ποσοστώσεις και έχουν 41.1% συμμετοχής.

Όσον αφορά την εξασφάλιση του σεβασμού των πολιτών λόγω των ποσοστώσεων, αυτό είναι αντιφατικό καθώς δεν δίνεται καν η ευκαιρία στους πολίτες να μπουν σε αυτή την διαδικασία λόγω έλλειψης προτύπων γυναικών πολιτικών. Οι ψηφοφόροι, μπορούν να επιλέξουν μεταξύ πολλών ανδρών υποψήφιων ανάλογα με τις προτιμήσεις τους, ενώ, αντίθετα, υπάρχουν ελάχιστες γυναίκες και δεν δίνεται η ευκαιρία στους/στις ψηφοφόρους να επιλέξουν ανάλογα. Δυστυχώς, αυτό θεωρείται ότι οφείλεται στην έλλειψη πολιτικής ικανότητας των γυναικών και όχι στο πατριαρχικό σύστημα που προωθεί και την έλλειψη κράτους πρόνοιας το οποίο αποτρέπει τις γυναίκες να μπουν στην πολιτική. Άρα, η έλλειψη γυναικών στα ψηφοδέλτια σε συνδυασμό με τις σεξιστικές αντιλήψεις γύρω από τις ικανότητες των γυναικών στην πολιτική μπορεί να οδηγήσει τους πολίτες να ψηφίσουν άνδρες όχι λόγω σεβασμού προς το άτομο τους αλλά επειδή δεν έχουν άλλη επιλογή. Ισχύει και το γεγονός ότι οι πλείστες θεωρούν τις ποσοστώσεις ως θετικό μέτρο το οποίο θα πρέπει να συνοδευτεί με άλλα μέτρα ώστε να έχει αποτέλεσμα ώστε οι ποσοστώσεις να μην έχουν ως αποτέλεσμα τη ταξική διάκριση μεταξύ γυναικών που θέλουν να πολιτευτούν δηλαδή αυτών των γυναικών που έχουν την οικονομική ευχέρεια:

[8] Ibid.

Αν η ποσόστωση δεν συνοδευθεί με άλλα μέτρα μπορεί να έχει πρόσκαιρο αποτέλεσμα και αυτό το είδαμε σε κάποιες άλλες χώρες, Άρα μπορεί να δώσουμε έμφαση στα άλλα μέτρα τα οποία αποδείχτηκε ότι μπορεί να έχουν αποτέλεσμα.

Εάν μια γυναίκα που εργάζεται όλη μέρα και οικονομικά μόλις τα βγάζει πέρα, και δυσκολεύεται οικονομικά με τα παιδιά της, πώς θα τα βγάλει εις πέρας, όταν δεν υπάρχουν οι σωστές υποδομές;

Μέχρι όμως να βρεθούν βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις και συνδυαστικά μέτρα προς τις ποσοστώσεις, αυτές είναι αναγκαίες επειδή με την είσοδο περισσότερων γυναικών στη βουλή είναι τότε που αυξάνονται και οι πιθανότητες ύπαρξης κράτους πρόνοιας.

○ **Υπέρ των ποσοστώσεων**:

Είναι αποδεδειγμένο ότι οι ποσοστώσεις είναι αναγκαίο μέτρο καθώς αντισταθμίζουν εμπόδια που αποτρέπουν τις γυναίκες από το δικό τους μερίδιο πολιτικών θέσεων.

Το θέμα των ποσοστώσεων το θεωρώ σημαντικό στο να μπει το νερό στο αυλάκι για μια χρονική περίοδο η οποία θεωρείται μεταβατική μέχρις ότου περάσουμε από τα μεγάλα δημοκρατικά ελλείμματα της ανυπαρξίας γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων και να δούμε να μπαίνουν κάποιες γυναίκες εκεί που πρέπει. Εμείς δυστυχώς παρουσιάζουμε μια τριτοκοσμική εικόνα η οποία αν δεν ληφθούν θετικές δράσεις και να την στηρίξουν και οι άνδρες οι οποίοι ηγούνται των κομμάτων και η ίδια η πολιτεία θεωρώ ότι θα συζητάμε για το ίδιο θέμα για πολλές ακόμη δεκαετίες και δυστυχώς θα λιγοστεύουν οι γυναίκες που έχουν ενδιαφέρον για την πολιτική.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι σκανδιναβικές χώρες στις οποίες υπάρχουν οι ποσοστώσεις το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών φτάνει το 41% ενώ στις άλλες χώρες στην Ευρώπη φτάνει μόλις το 24.1% (εξαιρουμένων των Σκανδιναβικών χωρών)("Women in Parliaments: World and Regional Averages", 2016). Οι γυναίκες είναι εξίσου ικανές στον πολιτικό χώρο με τους άνδρες και αυτό υποστηρίζεται από τα συμπεράσματα πολλαπλών ερευνών του Εθνικού Δημοκρατικού Ινστιτούτου των Ηνωμένων Πολιτειών (NDI). Σύμφωνα με το NDI (2016) οι γυναίκες είναι:

- Ιδιαίτερα προσηλωμένες στην προώθηση των εθνικών και τοπικών πολιτικών για την αντιμετώπιση των κοινωνικό-οικονομικών και πολιτικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, τα παιδιά και τις μειονεκτούσες ομάδες,
- Ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην προώθηση μιας κυβέρνησης χωρίς διαφθορά καθώς έχει παρατηρηθεί ότι στις χώρες όπου οι γυναίκες προωθούνται και υποστηρίζονται ως ηγετικά πρόσωπα έχουν χαμηλό επίπεδο της διαφθοράς,
- Αποφασισμένες για την προώθηση της ειρήνης, καθώς οι γυναίκες πλήττονται δυσανάλογα από τις ένοπλες συγκρούσεις. Επίσης, η ανοικοδόμηση και οι διαδικασίες συμφιλίωσης δημιουργούνται γρηγορότερα και είναι πιο βιώσιμες όταν εμπλέκονται

γυναίκες. Γι'αυτό, βοηθώντας τις γυναίκες να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική, μπορούμε να ελπίζουμε στην μετριάσει των συγκρούσεων ή ακόμη και στο να σταματήσουν οι συγκρούσεις πριν καν αρχίσουν,

- Άρρηκτα συνδεδεμένες με τις θετικές εξελίξεις στους τομείς της εκπαίδευσης, των υποδομών και της υγείας σε τοπικό επίπεδο. Στις χώρες όπου υπάρχει μεγαλύτερη έμφυλη ανέλιξη, οι κοινωνικοί ρυθμοί ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο είναι επίσης υψηλότερο.

Δυστυχώς όμως τα προσόντα των γυναικών υποβαθμίζονται στο παρόν πολιτικό σύστημα όπου κυριαρχούν οι άνδρες ενώ ταυτόχρονα οι γυναίκες ως πολίτες έχουν το δικαίωμα ίσης εκπροσώπησης τους. Οι εμπειρίες των γυναικών είναι διαφορετικές, (χωρίς βέβαια να νοηθεί ότι οι γυναίκες είναι ομοιογενείς ομάδα) από αυτές των ανδρών λόγω των κοινωνικών ρόλων που υπάρχουν στην κοινωνία. Η εκπροσώπηση αυτή όμως δεν υπάρχει για όλους τους λόγους που προαναφέρθηκαν συμπεριλαμβανομένης επίσης και της έλλειψης προτύπων γυναικών πολιτικών καθώς η πλειοψηφία των πολιτικών είναι άνδρες. Πρέπει να ειπωθεί ότι οι ποσοστώσεις μπορούν να συμβάλουν σε μια διαδικασία εκδημοκρατισμού, καθιστώντας τη διαδικασία δημιουργίας των ψηφοδελτίων πιο διαφανή και επίσημη και όχι ως χαριστικό μέτρο. Στην Κύπρο υπάρχει η τάση εν καιρώ βουλευτικών εκλογών τα πολιτικά κόμματα να «ψάχνουν» απεγνωσμένα να βρουν γυναίκες να εντάξουν στα ψηφοδέλτια τους χωρίς προηγούμενες προσπάθειες και ενέργειες βασισμένα στα πιο πάνω. Συγκεκριμένα όσον αφορά την ύπαρξη γυναικών στα ψηφοδέλτια:

> *Επέμεναν ότι θα έπρεπε να υπάρχουν πολλές γυναίκες υποψήφιες, το μισό ψηφοδέλτιο να είναι γυναίκες και μάλιστα ελέγχθηκε και το ..περίπου σαν γλάστρες, λουλούδια να ομορφύνει το ψηφοδέλτιο. Θυμάμαι ότι αντιδράσαμε πολύ άσχημα εμείς.[…] Και μάλιστα τότε, έτσι χωρίς να φανεί κιόλας υπήρχε αυτή η ιδέα ότι έπρεπε να είναι όμορφες, να είναι ξανθιές, να είναι νεαρές.*

Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, θεωρεί ότι οι νομοθετικές ποσοστώσεις είναι μια λύση καθώς θα συνεισφέρει στην καλλιέργεια κοινωνικών αντιλήψεων ότι οι γυναίκες μπορούν και πρέπει να βρίσκονται στην πολιτική, δημιουργώντας έτσι και τα απαραίτητα πρότυπα τα οποία χρειάζονται οι γυναίκες για να αντιληφθούν και οι ίδιες ότι ο πολιτικός χώρος ανήκει και τις γυναίκες. Τέτοια πρότυπα είναι αναγκαία για την κοινωνία γενικότερα. Πρέπει όμως να τονιστεί πως οι ποσοστώσεις θα πρέπει να συνοδευτούν και με άλλα μέτρα σε εθνικό επίπεδο αλλά και μέσα στα ίδια πολιτικά κόμματα. Αυτά τα μέτρα μπορούν να είναι για παράδειγμα πολιτικές για τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, συστηματικές εκπαιδεύσεις σε γυναίκες που επιθυμούν να πολιτικοποιηθούν μεταξύ άλλων.

Εξάλλου τα άρθρα 2 και 4 αντίστοιχα, της Σύμβασης για την Καταπολέμηση κάθε μορφής Διάκρισης κατά των Γυναικών (CEDAW) την οποία η Κύπρος έχει υπογράψει και κυρώσει το 1985 τονίζουν ότι: « Τα κράτη Μέλη καταδικάζουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών σε όλες τις μορφές της, […] να συνεχίσουν με όλα τα κατάλληλα μέσα και χωρίς καθυστέρηση μια πολιτική για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών […]» και τα κράτη μέλη να «υιοθετήσουν

<u>προσωρινά ειδικά μετρά</u> με στόχο την επιτάχυνση της de facto ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, η οποία δεν πρέπει να θεωρείται ως πράξη διάκρισης, όπως αυτή ορίζεται στην παρούσα Σύμβαση, αλλά με κανένα τρόπο δεν πρέπει να συνεπάγεται η διατήρηση άνισων ή ξεχωριστών κριτηρίων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να σταματούν όταν έχουν επιτευχθεί οι στόχοι της ισότητας των ευκαιριών και ίσης μεταχείρισης».

Συμπεράσματα και Εισηγήσεις

Είναι ξεκάθαρο ότι ο σεξισμός και οι διακρίσεις ενάντια στις γυναίκες είναι μια πραγματικότητα σε όλα τα επίπεδα και τομείς. Στην τελική, σεξιστικές δηλώσεις και πράξεις τις κουβαλούμε παντού: στο σπίτι, στην εργασία και στην πολιτική. Τα στερεότυπα που θέλουν τις γυναίκες συναισθηματικές και τους άνδρες ηγέτες, παρόλο που πολεμούνται από διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (Huddy et al., 1993) αλλά και τους ίδιους τους πολίτες και από ένα μικρό κύκλο δημοσιογράφων, συνεχίζουν να σχηματίζουν τις πολιτικές ατζέντες, τη βουλή και τα κέντρα λήψης των αποφάσεων γενικότερα, τα οποία λαμβάνουν αποφάσεις για την καθημερινότητα και το μέλλον μας.

Εν έτει 2016 και σε περίοδο εκλογών ο σεξιστικός λόγος και οι διακρίσεις είναι αναπόσπαστο κομμάτι τους. Οι γυναίκες υποψήφιες αγγίζουν μόλις το 21.9%, ο σεξιστικός λόγος και η σεξιστική βία είναι εμφανείς όπως και η μη προσβασιμότητα των γυναικών στα πολιτικά κόμματα αφενός και στα ψηφοδέλτια αφετέρου πιστοποιώντας τις δηλώσεις των νυν και πρώην βουλευτριών που συμμετείχαν σε αυτή την μελέτη.

Παρόλο που η μικρή συμμετοχή των γυναικών στη βουλή έφερε τεράστιες αλλαγές στα νομοθετήματα που αφορούν την κοινωνία και την οικονομία, εντούτοις οι «φύλακες» των κομμάτων επιμένουν να μη αξιοποιούν τις ικανότητες και δεξιότητες των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Τα πολιτικά κόμματα παραμένουν να θέλουν να είναι ανδροκρατούμενα.

Δεδομένων των δηλώσεων, πρώην και νυν βουλευτριών καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι νομοθετικές ποσοστώσεις είναι η μόνη λύση. Η πλειοψηφία των κομμάτων έχουν αποτύχει στον ρόλο τους να διασφαλίσουν και να ενθαρρύνουν την είσοδο και την παραμονή των γυναικών στην πολιτική. Αυτό αποτελεί ένα σοβαρό δημοκρατικό έλλειμμα, ενώ παράλληλα απειλεί τη νομιμότητα όλων των πολιτειακών οργάνων συμπεριλαμβανομένης της νομοθετικής εξουσίας αλλά και των πολιτικών κομμάτων. Η στάση των πολιτικών αρχηγών, οι οποίοι είναι όλοι άνδρες, δείχνει ότι δεν έχουν σκοπό να αλλάξουν την υφιστάμενη κατάσταση. Εάν πραγματικά θέλουμε μια ίση, ισότιμη και δημοκρατική κοινωνία τότε ο μόνος τρόπος που μπορεί η σημερινή κατάσταση να αλλάξει είναι με την εισαγωγή νομοθετικών ποσοστώσεων. Μόνο τότε θα μπορούμε να μιλούμε για πραγματική Κυπριακή Δημοκρατία.

Με βάση όλων των πιο πάνω το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου εισηγείται τα ακόλουθα από:

1. Τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης να εξετάσει την εισήγηση νομοθετικών ποσοστώσεων για ισότιμη συμμετοχή γυναικών και ανδρών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων συμπεριλαμβανομένης της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η Βουλή των Αντιπροσώπων για να ονομάζεται και ως τέτοια πρέπει να αντιπροσωπεύει όλο τον πληθυσμό της χώρας. Νοείται ότι ένα τέτοιο μέτρο θα πρέπει να συνδυαστεί με άλλα μέτρα όπως αυτά που παραθέτουμε πιο κάτω.

2. Τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού για την οριζόντια ένταξη της διάσταση του φύλου στα αναλυτικά εκπαιδευτικά προγράμματα από την Δημοτική εκπαίδευση για την κατάρριψη των έμφυλων στερεότυπων και των προκαταλήψεων. Επίσης, η ένταξη του θέματος της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στα αναλυτικά πρόγραμμα προϋποθέτει και την εντατική εκπαίδευση των εκπαιδευτών για το θέμα ώστε να είναι σε θέση να υλοποιήσουν την ύλη που αφορά την ισότητα των φύλων.

3. Τους αρχηγούς των πολιτικών κόμματων να υιοθετήσουν εσωτερικές φιλικές πολιτικές προς τα δυο φύλα και να αναδιαρθρώσουν τις υποδομές τους με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν οι γυναίκες που ενδιαφέρονται να πολιτευτούν, να μπορούν. Επίσης τα πολιτικά κόμματα πρέπει να εντάξουν στο πρόγραμμα τους συστηματικά εργαστήρια για θέματα που αφορούν τη διάσταση του φύλου, και την ισότητα ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσουν πώς μπορούν να αξιοποιήσουν τις δεξιότητες των γυναικών και των ανδρών. Τα εργαστήρια θα πρέπει να είναι στοχευμένα σε άτομα θέσεις κλειδιά τα οποία χαράσσουν πολιτικές στο πολιτικό κόμμα.

4. Τη Βουλή των Αντιπροσώπων για άμεση υιοθέτηση και ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις κοινοβουλευτικές επιτροπές και νομοθετικά σχέδια όπως και τη διασφάλιση του gender budgeting. Δεν νοείται να λαμβάνονται αποφάσεις και να ψηφίζονται νομοθεσίες οι οποίες δεν λαμβάνουν υπόψη το 50% του πληθυσμού. Για την ένταξη της διάστασης του φύλου θα πρέπει να οργανωθούν και υλοποιηθούν εντατικά εργαστήρια προς αυτή την κατεύθυνση σε όλους/όλες τους/ τις κοινοβουλευτικούς συνεργάτες.

5. Την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων να διεξάγει από το Υπουργείο της μελέτη για το οικονομικό κόστος και όφελος δημιουργίας ενός κράτους πρόνοιας για να δημιουργηθούν δομές που να στηρίζουν άντρες και γυναίκες στη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Όνομα:

2. Βουλεύτρια

3. Χρονολογία θητείας/ θητειών:

4. Συμμετοχή σε Επιτροπές:

5. Ιδιότητα συμμετοχής (π.χ. Μέλος/ Πρόεδρος):

6. Πώς πήρατε την απόφαση για να βάλετε υποψηφιότητα (ανάλογα για πρώτη ή δεύτερη) στις εκάστοτε βουλευτικές εκλογές;

7. Θέσατε υποψηφιότητα ως ανεξάρτητη υποψήφια ή σας πρότειναν για τη θέση κάποιο πολιτικό κόμμα;

8. Σας παρείχαν στήριξη τα πολιτικά κόμματα; Τι είδους στήριξη;

9. Σας παρείχαν στήριξη άλλες οργανώσεις έκτος των πολιτικών κομμάτων;

10. Πόσοι ήταν οι άντρες και οι γυναίκες συνυποψήφιοι/ ες σας; Ποια η γνώμη σας για τους αριθμούς αυτούς ;

11. Πόσες άλλες γυναίκες ήταν / είναι βουλεύτριες την ίδια περίοδο;

12. Κατά τη διάρκεια των εκλογικών αναμετρήσεων υπήρχαν αντιπαλότητες μεταξύ εσάς και των ανθυποψηφίων σας
13. Ποια είναι κατά την γνώμη σας η μεγαλύτερη επιτυχία που είχατε ως βουλεύτρια; (Ατομική ή και συλλογική δράση)

14. Στις επιτροπές τις οποίες υπήρξατε μέλη ποια ήταν τα σημαντικότερα θέματα στα οποία απευθυνόσασταν σε αυτές τις επιτροπές;

15. Παρακαλώ περιγράψετε τη δράση σας σε νομοθεσίες που αφορούν την προώθηση των δικαιωμάτων ευάλωτων ομάδων διεργασίες της βουλής ή κρίσιμες αποφάσεις της Βουλής.

16. Παρακαλώ περιγράψετε την δράση σας αναφορικά με νομοθεσίες που αφορούν την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα των γυναικών σε αποφάσεις κλειδιά τα οποία χρειάστηκε να επιληφθεί η βουλή.

17. Ποια η σχέση σας μεταξύ βουλευτών άλλων κομμάτων υπό την έννοια της προώθησης συγκεκριμένων νομοσχεδίων, στρατηγικών/ ή άσκησης πολιτικής πίεσης;

18. Ποιοι παράγοντες κατά την γνώμη σας επηρεάζουν τον βαθμό προσβασιμότητας των γυναικών στη Βουλή (στα κοινοβούλια);

19. Ποια είναι η άποψη σας για το σύστημα ποσοστώσεων; Παρατηρείτε κάποιες διαχρονικές τάσεις / αλλαγές στις προσεγγίσεις πάνω στο θέμα μέσα από την δράση σας στην Βουλή/ πολιτική;

20. Με ποιο τρόπο πιστεύετε τα εκλογικά συστήματα επηρεάζουν την πρόσβαση των γυναικών στο εκλογικό σώμα.

21. Ποια είναι η γνώμη σας για την ύπαρξη νομοθετικού πλαισίου το οποίο να είναι ευνοϊκό προς την ισότητα των φύλων στην πολιτική;

22. Πώς υποψήφιεςβουλεύτριες και βουλεύτριες συνδέονται με τα δικά τους πολιτικά κόμματα ή και με άλλα πολιτικά κόμματα/κινήσεις/συνασπισμούς;

23. Ποια είναι η άποψη σας για την πρόσβαση των γυναικών στα κόμματα και την επιρροή τους όσον αφορά καίριες πολιτικές αποφάσεις; (σχετικά με πολιτικές, διαδικασίες για την πολιτική πλατφόρμα κτλ)

24. Πώς θα χαρακτηρίζατε την αντιμετώπιση άλλων βουλευτών προς εσάς ως γυναίκα; Υπήρξαν κάποια αξιοσημείωτα περιστατικά που θα θέλατε να αναφέρετε;

25. Ποια είναι η σχέση σας με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών;

26. Πιστεύετε ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που προασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των γυναικών είναι αποτελεσματικές στο τρόπο με τον οποίο προωθούν τις θέσεις τους στην πολιτική αρένα;

27. Σε ποια θέση βρίσκονται τα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη λίστα προτεραιοτήτων σας (προσωπικά) και σε ποια θέση βρίσκονται στη λίστα προτεραιοτήτων της βουλής;

28. Τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών τι θέση έχουν στις πιο πάνω λίστες;

29. Τι θα θέλατε να δείτε να αλλάζει μέσα στη βουλή και στην κοινωνία ευρύτερα ;

30. Πιστεύετε πως αν υπήρχαν αρκετοί πόροι και ανάλογη εκπαίδευση αυτό θα παρότρυνε τις γυναίκες να ασχοληθούν περισσότερο με την πολιτική;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Ιστορική Αναδρομή της Προσφοράς των Γυναικών Βουλευτών στην Προώθηση της Ισότητας των Φύλων στην Κύπρο.

Έντυπο συγκατάθεσης

Καλείστε να συμμετάσχετε σε αυτή την έρευνα με τίτλο «*Ιστορική Αναδρομή της Προσφοράς των Γυναικών Βουλευτών στην Προώθηση της Ισότητας των Φύλων στην Κύπρο*». **Σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσουμε ιστορικά την παρουσία των γυναικών στη Βουλή των Αντιπροσώπων και τον ρόλο που έπαιξαν στην προώθηση νομοθεσιών και πολιτικών.**

Εμπιστευτικό

Εγώ η …….. (όνομα)

Επιβεβαιώνω ότι:

- Είμαι ενημερωμένη για τους σκοπούς της έρευνας
- Είχα την ευκαιρία να ρωτήσω ερωτήσεις σε σχέση με την έρευνα και είμαι ικανοποιημένη με τις απαντήσεις που πήρα.
- Είχα το χρόνο να εξετάσω την παρουσία μου στην έρευνα.
- Όλες οι πληροφορίες μου δόθηκαν από την ……. (όνομα της ερευνήτριας) ……. (Ημερομηνία)

Καταλαβαίνω ότι αυτή η μελέτη γίνεται σε εθελοντική βάση και έχω το δικαίωμα να αποσυρθώ από την έρευνα:

- Όταν το επιθυμήσω
- Χωρίς καμία εξήγηση
- Χωρίς οποιεσδήποτε συνέπειες
- Παρόλο που το όνομα μου θα βρίσκεται στη λίστα των ερωτηθέντων στην έκδοση της έκθεσης το πραγματικό μου όνομα δεν θα χρησιμοποιηθεί στα παραθέματα (quotes)
- Συμφωνώ ότι θα συμμετάσχω στην παρούσα έρευνα και θα λάβω αντίτυπο του εντύπου συγκατάθεσης μετά που την υπογραφή.

Ημερομηνία ……

Η συμμετέχουσα Η ερευνήτρια

(Υπογραφή) (Υπογραφή)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Διάγραμμα 3 – Ποσοστό γυναικών που έπεσαν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης από την ηλικία των 15 σε όλες της χώρες της Ε.Ε. (FRA, 2014,p.96)

Figure 6.2: Prevalence of sexual harassment since the age of 15, based on full and short sets of items measuring sexual harassment, by EU Member State (%) [a,b,c]

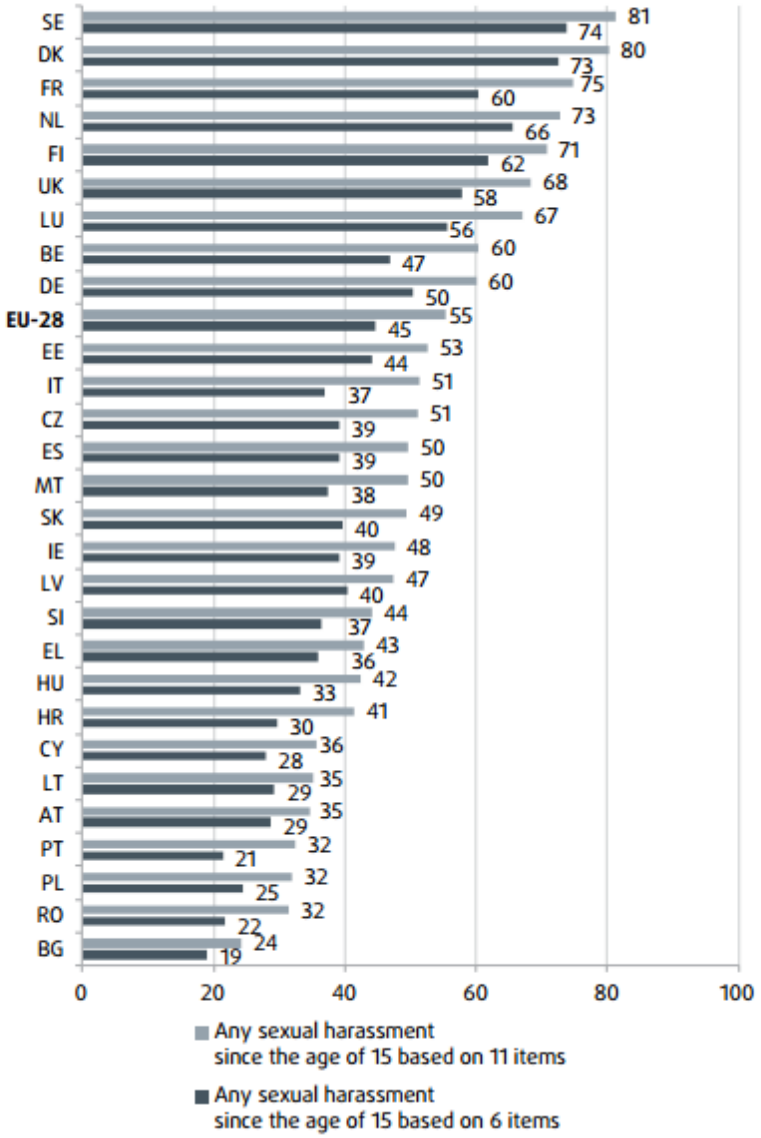

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Διάγραμμα 2 – Αριθμός γυναικών και ανδρών στις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές (ΜΟΝΟ στις οποίες υπάρχουν γυναίκες)

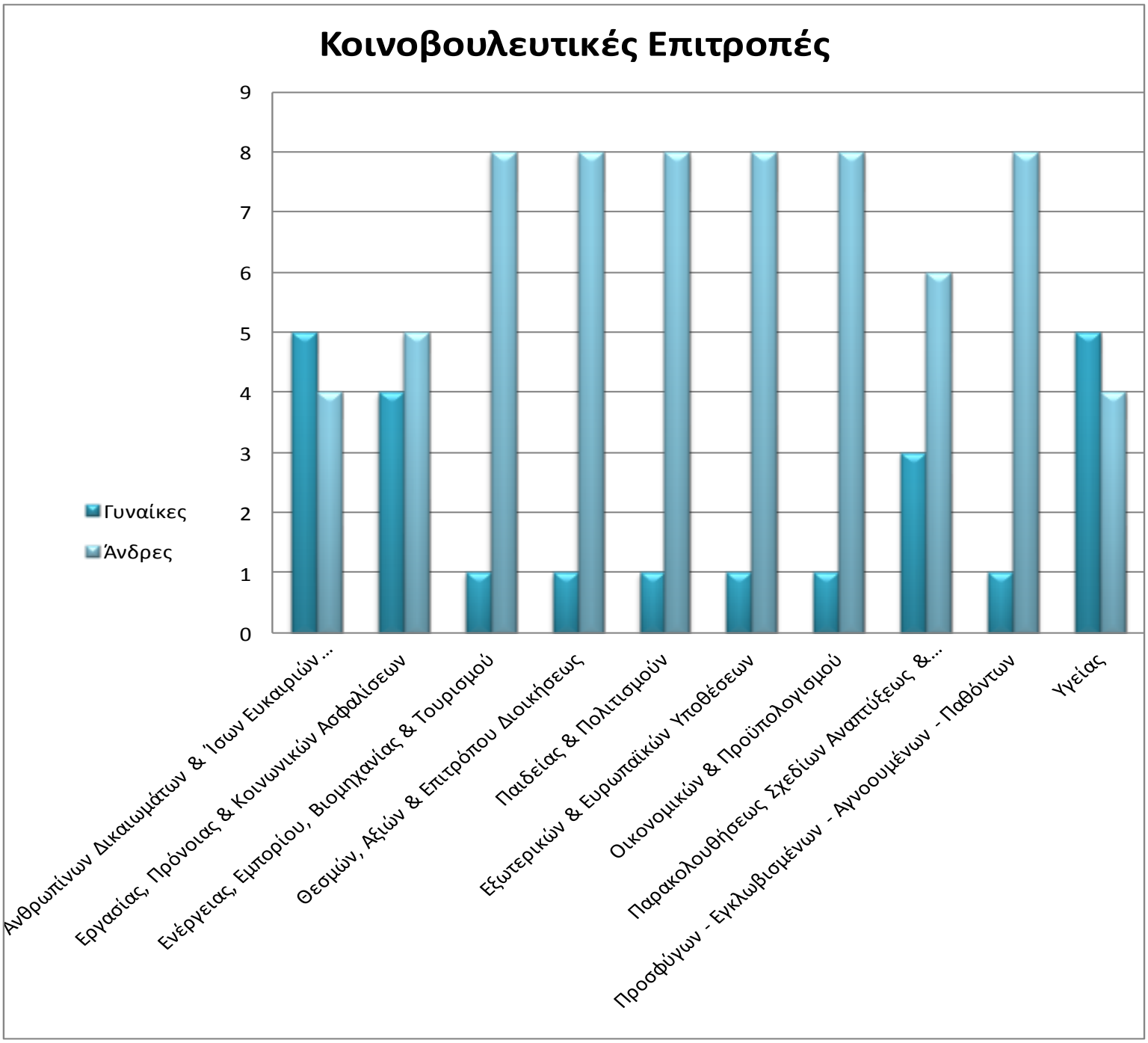

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

Πίνακας 1. – Νομοθετικές δράσεις βουλευτριών

Αριθμός Νομοσχεδίων που κατατέθηκαν	Νομοσχέδια που κατατέθηκαν και θέματα που συζητήθηκαν με την πρωτοβουλία βουλευτριών	
	Θεματική	**Σύντομη περιγραφή**
1	Νομοθεσία για την Βία στην οικογένεια	Μαζί με την εκστρατεία «Γυναίκες σπάστε την σιωπή σας και διεκδικείστε τα δικαιώματα σας αν είσαστε θύματα, είμαστε μαζί σας.»
2	Σύμφωνο Συμβίωσης	
3	Συντάξεις χηρείας ανδρών και γυναικών	
4	Εμπορία Προσώπων	
5	Άδεια Μητρότητας/ Προστασία	
6	Ποινικοποίηση του πελάτη, για το θέμα της Εμπορίας	
7	Εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για Αμβλώσεις	
8	Παρακολούθηση	
9	Κύρωση σύμβασης Λανζαρότε	Για την προστασία του παιδιού από την σεξουαλική εκμετάλλευση και σεξουαλική κακοποίηση
10	Ψήφισμα για δημιουργία εξειδικευμένου κέντρου μαστού	
11	Θέματα που αφορούν την εξωσωματική και την αναπαραγωγή	
11	Τροποποίηση της βίας στην οικογένεια	
12	Εκσυγχρονισμός του Οικογενειακού Δικαίου	Αλλαγή άρθρου 111 του άρθρου συντάγματος
13	Κατάθεση νομοσχεδίου για την άδεια πατρότητας	Σκοπός της πρότασης νόμου είναι η δημιουργία νομικού πλαισίου για την προστασία της πατρότητας[1]
14	Νομοθεσία για την αρχή εποπτείας	Οι παιδεραστές όταν βγαίνουν από την φυλακή εντάσσονται αμέσως κάτω από την αρχή εποπτείας για

		να έχουν απόλυτο έλεγχο ανά πάσα στιγμή
15	Υπογραφή της Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης	Σύμβαση του Συμβούλιου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας
16	Τροποποίηση νόμου που αφορά την παρένθετη μητέρα	Τροποποίηση στο σημείο που αναφέρεται ότι η παρένθετη μητέρα πρέπει να είναι μόνιμη κάτοικος της Κύπρου
17	Βιασμοί του 74’	
18	Προώθηση της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στον εθνικό μηχανισμό	
19	Ανάδειξη των κονδυλίων από το σύνολο του προϋπολογισμό που πρέπει να κατευθυνθούν σε ζητήματα ισότητας	

Βιβλιογραφία

Ιστοσελίδες

About Quotas | quotaProject: Global Database of Quotas for Women. (2016). *Quotaproject.org*. Available at: http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm [Accessed 10 Feb. 2016].

Association for Psychological Science.(2011) "*Who takes risks?." ScienceDaily. Available at: http://www.sciencedaily.com/releases/2011/07/110727122654.htm* [Accessed 12 Feb. 2016]

Quotas -- a Key to Equality? | quotaProject: Global Database of Quotas for Women. (2016). *Quotaproject.org*. Available at: http://www.quotaproject.org/about_research.cfm [Accessed 27 Jan. 2016].

Educational attainment statistics - Statistics Explained. (2016). *Ec.europa.eu*. Available at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_attainment_statistics#Data_visualisation [Accessed 25 Feb. 2016].

Electoral Violence | IFES. (2016). *Ifes.org*. Available at: http://www.ifes.org/issues/electoral-violence [Accessed 17 Feb. 2016].

Facts and Figures: Leadership and Political Participation. (2016). *Headquarters*. Available at: http://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures#notes [Accessed 11 Feb. 2016].

Gender, Women and Democracy | NDI. (2016). Ndi.org. Available at:

https://www.ndi.org/gender-women-democracy [Accessed 10 Feb. 2016].

Zainab Khan. (2014). *Negative Stereotyping of Female Politicians in the Media*. Available at: http://iknowpolitics.org/en/knowledge-library/opinion-pieces/negative-stereotyping-female-politicians-media [Accessed 22 Feb. 2016].

Wolska, M. (2011). *Gender stereotypes in mass media. Case study: Analysis of the gender stereotyping phenomenon in TV commercials. | Krytyka.org - Nauka, Polityka, Kultura, Społeczeństwo*. *Krytyka.org*. Available at: http://krytyka.org/gender-stereotypes-in-mass-media-case-study-analysis-of-the-gender-stereotyping-phenomenon-in-tv-commercials/[Accessed 29 Jan. 2016]

Women in Parliaments: World and Regional Averages. (2016). *Ipu.org*. Retrieved 1 March 2016, from http://ipu.org/wmn-e/world.htm

Political Mobilization - The Mass Media as an Instrument - ArticlesNG. (2013). ArticlesNG. Available at: http://articlesng.com/political-mobilization-mass-media-instrument/ [Accessed 27 Feb. 2016].

Βιβλία/ Κεφάλαια βιβλίων

Chase, S. (1995). *Ambiguous empowerment: the work narratives of women school superintendents.* Berkley, CA: University of California Press.

Galligan,.Y et all (2007). *Gender Politics and Democracy in post- socialist Europe*. Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills.

Wood, J.T. (1994). *From Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture*. (pp.231-244). Boston MA: Wadsworth Cengage Learning.

Mediterranean Institute of Gender Studies (MIGS). (2005). *The Gender & Media Handbook: Promoting Equality, Diversity and Empowerment*. Nicosia: Mediterranean Institute of Gender Studies.

OSCE/ODIHR. (2014). *Handbook on promoting women's participation in political parties.* Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)

Σολομωνίδου-Δρουσιώτου, Α. (2004). *Η ζωή μου σε πρώτο πρόσωπο.* Αθήνα: Λιβάνης.

Deschouwer, K. & Depauw, S. (2014). *Representing the People: A Survey Among Members of Statewide and Sub-state Parliaments*. Oxford: Oxford University Press.

Άρθρα

Αγγελή, Μ. (2016). *Φύλο, πολιτική και μέσα ενημέρωσης. Φιλελεύθερος.* Ανακτήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2016, από http://www.philenews.com/el-gr/f-me-apopsi-eponymes-gnomes/385/302185/fylo-politiki-kai-mesa-enimerosis?page=4 [τελευταία πρόσβαση 18 Απριλίου 2016].

Angeli M. (2015) Media Reinforcing Patriarchy in Politics, *Gender, Law and Institutions,* Nicosia: UNESCO Chair in Gender Equality and Women's Empowerment, University of Cyprus

Aalberg, T. & Jenssen, A. T. (2007). Gender Stereotyping of Political Candidates: An Experimental Study of Political Communication. *Nordicom Review,*28(1), 17-32.

Ballington, J. & Karam, A. (2005). *Women in Parliament: Beyond Numbers. A Revised Edition*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Available at: http://www.idea.int/publications/wip2/index.cfm [Accessed 19 Jan.2016].

Byrnes, J.P., Miller, D.C., & Schafer, W.D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta analysis. *Psychological Bulletin,* 125, 367-383.

Carr, N. (2015). How Social Media Is Ruining Politics. *Politicomagazine*. Available at: http://www.politico.com/magazine/story/2015/09/2016-election-social-media-ruining-politics-213104 [Accessed 19 Jan.2016].

Chamie, J. (2016). *Women More Educated Than Men But Still Paid Less*. *Yaleglobal.yale.edu*. Available at: http://yaleglobal.yale.edu/content/women-more-educated-men-still-paid-less-men [Accessed 12 Jan.2016].

Frederick, A. (2014). "Who Better to Do It Than Me!:" Race, Gender & the Deciding to Run Accounts of Political Women in Texas. *Qual Sociol*, 37(3), 301-321.

Global Poverty Project.(2012). *Introduction to the challenges of achieving gender equality*. (2012). *Global Citizen*. Available at: https://www.globalcitizen.org/en/content/introduction-to-the-challenges-of-achieving-gender/ [Accessed 12 Feb. 2016].

Gomes, A. (2007). Women in International politics: Glass ceilings. *Social Europe.* 2(3), 139-141.

Harris, C. R. and Jenkins, M. (2006). Gender Differences in Risk Assessment: Why do Women Take Fewer Risks than Men? *Judgment and Decision Making,* 1(1), pp. 48-63.

Hedlund, R., Freeman, P., Hamm, K. and Stein, R. (1979). The Electability of Women Candidates: The Effects of Sex Role Stereotypes on JSTOR. [online] Jstor.org. Available at: http://www.jstor.org/stable/2129776?seq=2#page_scan_tab_contents [Accessed 13 Feb. 2016].

Huddy, L. and Terkildsen, N. (1993). Gender Stereotypes and the Perception of Male and Female Candidates. *American Journal of Political Science,* 37(1), pp.119-147

Kenworthy, L. & Malami, M. (1999). Gender inequality in political representation: A worldwide comparative analysis. Social Forces, 78(1), 235-269. Available at: http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=2374673&site=ehost-live [Accessed 5 Jan. 2016].

Komath, A. (2014). *The Patriarchal Barrier to Women in Politics*. *International Knowledge Network of Women in Politics*. Available at: http://iknowpolitics.org/en/knowledge-library/opinion-pieces/patriarchal-barrier-women-politics [Accessed 21 Jan. 2016].

Lees, M. (2000). Women, work and politics in 2000. *Social Alternatives, 19(4),* pp.21-22

Σδρούλια, Α. (2015). *Γυναίκες στην πολιτική και ποσόστωση. Enfo.gr.*, από: http://enfo.gr/ar4679 [Ανακτήθηκε στις 3 Φεβ. 2016].

Weber, E.U., Siebenmorgen, N., & Weber, M. (2005). Communicating asset risk: How name recognition and the format of historic volatility information affect risk perception and investment decisions, *Risk Analysis,* 25, 597-609.

Wienclaw, R.A. (2016). Political Inequality.*Research Starters Sociology,* pp.1-5. Available at: http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=0f126b8f-7478-41ae-9a6c-7eba9ec99a49%40sessionmgr4001&hid=4112 [Accessed 8 Feb. 2016].

Wolska, M. (2011). *Gender stereotype in mass media. Case study: Analysis of the gender stereotyping phenomenon in TV commercials.* Available at: http://krytyka.org/gender-stereotypes-in-mass-media-case-study-analysis-of-the-gender-stereotyping-phenomenon-in-tv-commercials/ [Accessed 9 Jan. 2016].

Νομοσχέδια και άλλα νομικά έγγραφα

Νομοσχέδια και Προτάσεις νόμου της Κοινοβουλευτικής Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Ι' βουλευτική περίοδος. Ο περί Προστασίας της Πατρότητας Νόμος του 2015, Ι' βουλευτική περίοδος. (2015)

UN General Assembly Resolution 66/130, *Women and Political Participation*, A/RES/66/130 (19 March2012) available from http://iknowpolitics.org/sites/default/files/ga_wpp_2012.pdf

Έκθεση

Bardall, G. (2011). *Breaking the Mold: Understanding Gender and Electoral Violence*. Washington, D.C: International Foundation for Electoral Systems (IFES). Available at: http://ifes.org/sites/default/files/gender_and_electoral_violence_2011.pdf [Accessed 5 Feb. 2016].

Ward, J., Lee, B., Baptist, S., and Jackson, H. (2010). *Evidence for Action Gender equality and economic growth.* London: Department for International Development (DFID). Available at: http://www.oecd.org/dac/gender-development/45568595.pdf [Accessed 15 Feb. 2016]

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2014).*Violence against women: an EU-wide survey Main results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf [Accessed 5 Jan. 2016].

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2015) *Αποκλεισμός Γυναικών Υποψηφίων Ευρωβουλευτών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Λευκωσία, Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

National Action Plan on Gender Equality & National Machinery for Women's Rights (2012).*The Statistical Portrait of Women in Cyprus 2012*. Nicosia: Statistical Service of the Republic of Cyprus. Available at: http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/D95240D3A523C89BC2257A9800307B94/$file/Potrait_of_Women_in_Cyprus-2012-151012.pdf?OpenElement [Accessed 5 Jan. 2016].

PowerPoint Slides

Παύλου, Σ. (2016). *Καταπολέμηση της Σεξουαλικής Παρενόχλησης στην Εργασία στη Δημόσια Υπηρεσία.*[PowerPoint slides]